

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПЕРВОМАЙСЬКА ФІЛІЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМ. МАКАРОВА

Кафедра Економіки та організації виробництва

«Допущений до захисту»
Завідувач кафедри

«___» _____ 20__р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»**

На тему: **Банкрутство суб'єктів господарської діяльності та його правове
регулювання**

Виконала студентка 45-ЕП₁₉ групи

_____ **Ляшок І.О.**
(підпис)

Керівник роботи:

_____ **к.е.н, доцент Мігай Н.Б.**
(підпис)

Первомайськ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1 Сутність, причини та ознаки банкрутства суб'єктів господарської діяльності	7
1.2 Банкрутство підприємства як кінцева стадія фінансової кризи та методи його діагностики	12
1.3 Правове регулювання і наслідки банкрутства для економіки	23
РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПРАТ «МИКИТІВСЬКИЙ ГРАНІТНИЙ КАР'ЄР»	30
2.1 Загальна характеристика ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр»	30
2.2 Аналіз фінансового стану підприємства	33
2.3 Оцінка ймовірності банкрутства підприємства ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр»	43
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ ПРАТ «МИКИТІВСЬКИЙ ГРАНІТНИЙ КАР'ЄР»	48
3.1 Закордонний досвід правового регулювання банкрутства	48
3.2 Комплекс заходів попередження банкрутства ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр»	55
РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ	61
4.1 Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів виробництва на ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр»	61
4.2 Методи аналізу виробничого травматизму і професійної захворюваності	65
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

За роки незалежності в Україні спостерігається процес формування ринкових відносин, який має незворотній характер. В той же час цей процес супроводжується окремими негативними явищами, викликаними недосконалістю ринкових механізмів. Зокрема, підприємства, що багато років працювали стабільно, через цілу низку факторів опинились в передкризовому або навіть кризовому стані.

Більшість вітчизняних підприємств України сьогодні потерпають від фінансових ускладнень, викликаних як зовнішніми загальнодержавними проблемами (нестабільність політичної ситуації, недосконалість законодавчої бази, криза неплатежів, спад виробництва), так і внутрішніми (неефективне використання коштів, недосконалий маркетинг, відсутність виробничого та фінансового менеджменту, незбалансованість фінансових потоків). Сукупність усіх цих факторів викликає необхідність постійної діагностики фінансового стану підприємств з метою попередження кризового розвитку, запобігання банкрутства, формування захисних механізмів антикризового фінансового управління залежно від виявлених факторів та сили їхнього впливу.

Сьогодні на межі банкрутства перебуває багато підприємств, які не мають змоги вчасно виконувати свої зовнішні та внутрішні зобов'язання.

Зрозуміло, що неодмінною умовою оздоровлення вітчизняної фінансової системи є санація суб'єктів господарської діяльності. Лише в такому разі можна буде відновити платоспроможність і прибутковість основної маси платників податків, а отже, оздоровити державну фінансову систему. Водночас оздоровлення економіки значною мірою залежить від своєчасної та якомога безболіснішої ліквідації (реорганізації) неефективних підприємств, які не лише не поповнюють бюджету держави, а й потребують її постійної фінансової підтримки.

Все це зумовлює необхідність і своєчасність розробки теми кваліфікаційної бакалаврської роботи.

Метою даної роботи є вивчення теоретичних аспектів банкрутства підприємств в сучасних умовах та обґрунтування шляхів вдосконалення механізму запобігання банкрутству.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі завдання:

- вивчити теоретичні основи банкрутства підприємств;
- дослідити правове регулювання інституту банкрутства та методи його діагностики;
- розглянути механізм визначення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання;
- оцінити ефективність діяльності та ймовірність банкрутства досліджуваного підприємства;
- розробити шляхи удосконалення механізму запобігання банкрутству підприємства;
- дослідити стан охорони праці на підприємстві.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні аспекти банкрутства суб'єктів господарської діяльності.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення ефективності діяльності та запобігання банкрутства на ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр».

Теоретичною і методологічною основою дослідження виступили праці вітчизняних і зарубіжних економістів, що зробили істотний внесок у розвиток теорії і практики зазначеної проблеми. Інформаційною базою є статистичні дані, дані фінансової звітності досліджуваного підприємства, законодавча база з досліджуваної теми.

В першому розділі розглянуто теоретичні аспекти банкрутства суб'єктів господарської діяльності, вивчено його сутність, ознаки, причини, а також методи діагностики банкрутства.

В другому розділі виконано аналіз фінансового стану досліджуваного підприємства, а також здійснено оцінку ймовірності його банкрутства.

В третьому розділі запропоновано шляхи вдосконалення механізму запобігання банкрутству та досліджено закордонний досвід правового регулювання банкрутства.

Четвертий розділ присвячено питанням охорони праці на підприємстві.

Структурно кваліфікаційна бакалаврська робота складається з чотирьох розділів, вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків. Робота викладена на 74 сторінках друкованого тексту, містить 7 рисунків, 11 таблиць, 4 додатки. Список використаної літератури налічує 33 джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Сутність, причини та ознаки банкрутства суб'єктів господарської діяльності

Перехід до ринкової економіки викликав появу нового для нашої фінансової політики поняття – банкрутство підприємства. Відповідно до чинного законодавства під банкрутством підприємства розуміється ситуація, пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі, нездатність підприємства задовольнити у встановлений для цього термін пред'явлені до нього з боку кредиторів вимоги, а також виконати зобов'язання перед бюджетом.

В умовах нестабільної економіки, уповільнення платіжного обороту, високої інфляції, нестабільності податкової системи, політичної нестабільності, невизначеності, недостатньої кваліфікації менеджерів підприємства інститут банкрутства набуває все більшого поширення. Разом з тим, в господарській практиці останніх років почастишали випадки навмисної самоліквідації підприємств, які, забезпечивши залучення значного обсягу позикового капіталу (в грошовій, товарній та інших формах) і використавши його з метою наживи окремих осіб, оголошують себе банкрутами для того, щоб піти від розрахунків. Механізм таких дій кваліфікується як «фіктивне банкрутство» і переслідується в кримінальному порядку [3].

Банкрутство є кризовим станом і його подолання вимагає спеціальних методів фінансового управління. Ринкова економіка виробила велику систему фінансових методів діагностики банкрутства і виробила методiku прийняття управлінських рішень в умовах загрози банкрутства. Ця методика призначена не тільки для підприємств, де криза очевидна і необхідно вживати невідкладних заходів щодо стабілізації, а для всіх підприємств, що

працюють в ринкових умовах, оскільки її особливості такі, що дозволяють виявити на ранній стадії і усунути негативні чинники розвитку підприємства, намітити шляхи їх усунення [22, с.147].

Основою методики є три положення:

- 1) діагностика банкрутства;
- 2) виявлення чинників, що впливають на кризовий розвиток;
- 3) вироблення антикризових механізмів управління фінансами.

Сучасний стан більшості господарських об'єктів таке, що першочерговими тактичними завданнями для них є «латання дірок» і недопущення банкрутства. Подібний підхід не дозволяє досягти стійкої роботи підприємства в довгостроковій перспективі. Тому особливого значення в сьогоденні умовах набуває формування ефективного механізму управління підприємствами, заснованого на аналізі фінансово-економічного стану, з урахуванням постановки стратегічних цілей діяльності адекватних ринковим умовам і пошуку шляхів їх досягнення [30].

У зв'язку з цим виникає необхідність проводити систематичний фінансовий аналіз підприємства. Фінансовий аналіз дозволяє не тільки з'ясувати, в чому полягає конкретна хвороба економіки підприємства-боржника, а й завчасно продумати і реалізувати заходи щодо виходу підприємства з кризової ситуації.

Актуальність проблеми банкрутства вітчизняних підприємств обумовлює вибір теми даної дипломної роботи.

Дослідженням сутності, розробкою методик і критеріїв прогнозування банкрутства займалися такі провідні зарубіжні вчені як Е. Альтман, А. Бівер, Д. Дюран, Г. Кадиков, В. Ковальов, В. Кривеженко, Р. Ліс, І. Маник, Н. Сабліна, Р. Сайфуллін, Г. Спрінгейт, Дж. Таффлер, У. Тимошенко, Г. Тішоу та ін. Вагомий внесок у вирішення проблемних питань з банкрутства та антикризового управління зробили вітчизняні вчені такі як: І. Жук, А. Кругленко, А. Матвійчук, О. Терещенко, Т. Тесленко та ін. Погляди інших вчених на термін «банкрутство» наведені в табл.1.1.

Таблиця 1.1

Визначення терміну «банкрутство» вченими

Вчені	Визначення
1	2
Н.В. Сабліна, В.В. Кривеженко	вважають, що з економічної точки зору, банкрутство є неспроможністю продовження суб'єктом своєї підприємницької діяльності внаслідок її економічної нерентабельності, безприбутковості [26]
А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін	визначають банкрутство як «неспроможність підприємства фінансувати поточну операційну діяльність і погасити зобов'язання» [33]
Н.А. Голощапов, Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозівський	трактують банкрутство підприємства як «нездатність боржника платити за своїми зобов'язаннями, повернути борги у зв'язку з відсутністю у нього коштів» [8]
Рябцева Я. Г.	зазначає, що поняття «банкрутство» можна визначити як визнану господарським судом нездоланну неплатоспроможність боржника здійснити повні розрахунки із кредиторами за своїми зобов'язаннями не інакше як через застосування до нього ліквідаційної процедури [25]
Мараховська К.А.	підтримує думку про те, що «банкрутство – це негативний наслідок виникнення неспроможності, за умов якої застосування різних процедур відновлення платоспроможності не вдалося поновити, що веде за собою ліквідацію підприємства» [17]

Проаналізувавши наведені визначення, слід зазначити, що більшість авторів при визначенні сутності терміну «банкрутство» використовують поняття: неплатоспроможність боржника та непогашення зобов'язань.

Однак питання про доцільність прирівнювання термінів «банкрутство» і «неспроможність» є дискусійним. Багато вчених розмежовують поняття «банкрутство» і «неспроможність» (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Розмежовування понять «банкрутство» і «неспроможність» вченими

Вчені	Розмежовування понять
1	2
В.О. Діденко	вважає, що одне поняття впливає з іншого, так як неспроможність може привести до банкрутства (ліквідації) або відновлення платоспроможності боржника [10].
Б.І. Колб	використовує образне порівняння неспроможності з тимчасової неплатоспроможністю, а банкрутство – «зі смертю боржника». Даний підхід є запозиченим з американського законодавства [15].
С.Г. Беляєва В.І.Кошкіна	визнають відмінність понять «неплатоспроможність» і «банкрутство». При цьому неплатоспроможність – це здатність підприємства не в повній мірі і в неналежний термін задовольнити вимоги кредитора, а банкрутство – це «цивілізована процедура ліквідації боржника» [4].
Бороненкова С.А.	акцентує свою увагу на тому, що неспроможність є якісною характеристикою неефективності бізнесу, зовнішньою стороною якої виступає неплатоспроможність у вигляді нездатності боржника виконати свої зобов'язання і задовольнити вимоги кредиторів на будь-яку дату, яка може закінчитися як банкрутством, так і його оздоровленням, а банкрутство в свою чергу є результатом неспроможності і являє припинення існування бізнесу в зв'язку з неможливістю фінансового оздоровлення. Таким чином, з неспроможності є два виходи: банкрутство або санація [5].

Якщо дослідники мають на увазі відсутність грошових коштів, то це може бути тимчасовим явищем, яке не обов'язково призводить до банкрутства. Практика показує, що банкрутами можуть виявитися і рентабельні підприємства, у яких є грошові кошти. Відсутність у підприємства грошових коштів і матеріальних цінностей в загальному при наявності боргів — дуже рідкісна ситуація, яка має місце, якщо сума збитків дорівнює сумі власних і залучених коштів.

Поняття банкрутства характеризується різними його видами. У законодавчій і фінансовій практиці виділяють наступні види банкрутства підприємств (рис.1.1).

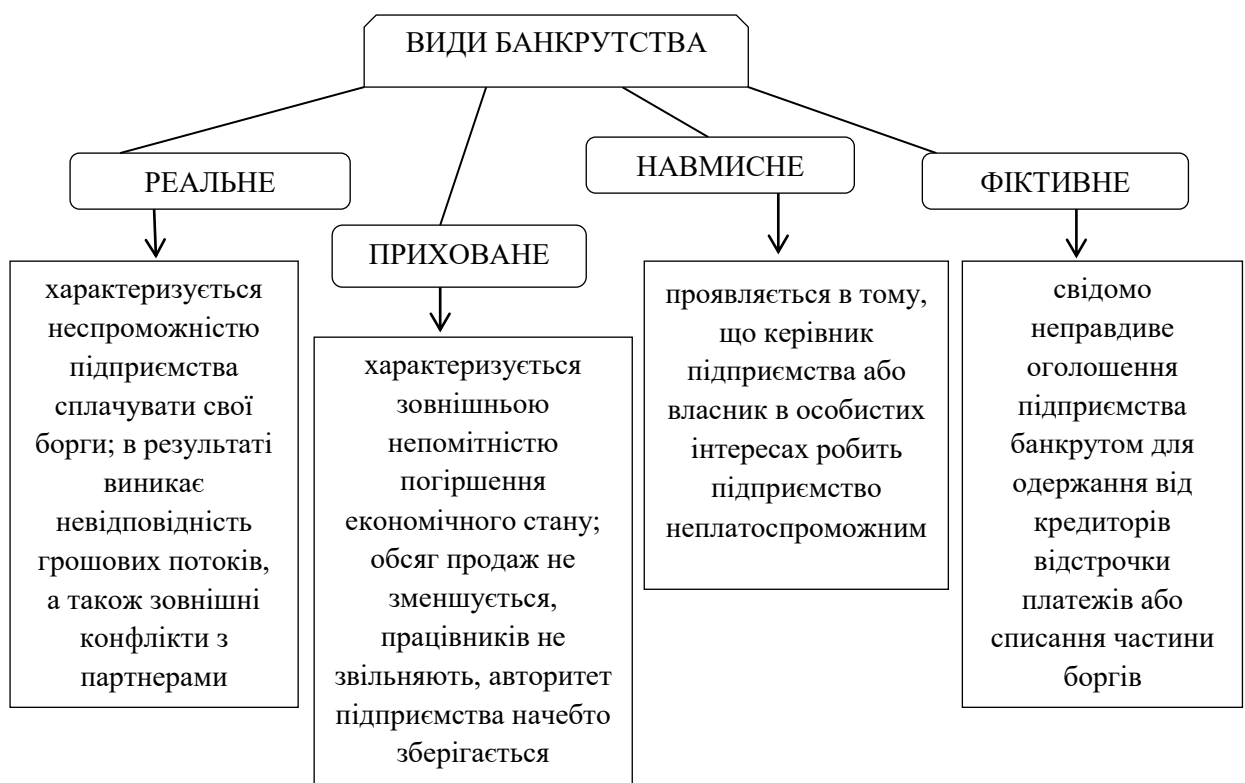

Рис. 1.1 Види банкрутства

За сучасних реалій розвитку економіки України дослідження відношення до банкрутства в суспільстві є суперечливим: феномен банкрутства одночасно слугує засобом усунення з ринку неконкурентоспроможних виробників, але визнання банкрутами великої кількості підприємств призводить до зниження рівня економічного розвитку

держави. У зв'язку з чим актуальності набуває питання взаємозв'язку проблематики банкрутства підприємств України як з їх економічною безпекою, так і з економічною безпекою України.

1.2 Банкрутство підприємства як кінцева стадія фінансової кризи та методи його діагностики

Перший український закон щодо банкрутства - Закон України «Про банкрутство» - був прийнятий 14 травня 1992 р. Він встановлює процедуру та умови визнання банкрутом лише однієї категорії осіб – юридичних осіб, з метою задоволення вимог кредиторів. Закон передбачав дві судові процедури – реабілітацію та ліквідацію [6].

Перша судова практика застосування Закону «Про банкрутство» 1992р. виявила суттєві недоліки та прогалини в регулюванні відносин про неплатоспроможність, серйозну недосконалість багатьох юридичних визначень та неефективність судових процедур що пропонується Законом. На той час це не дозволило повністю використати можливості процедури банкрутства. Етапи становлення та розвитку законодавства в сфері регулювання банкрутства в Україні з 1992 року розглянуті на рис. 1.2.

Після реформи законодавства про банкрутство в 1999 році був прийнятий новий Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [1].

Закон «Про банкрутство» 1999 р. розширив аспекти свого застосування на підприємців та деякі некомерційні установи. У Законі «Про банкрутство» 1999 р. чітко виражені функції та повноваження важливих сторін, які беруть участь у процедурі банкрутства – арбітражних керуючих. Порівняно зі старим законом, новий містив вже достатню кількість процесуальних норм, необхідних для вирішення проблем, з якими стикаються судді під час розгляду цієї категорії справ у господарських судах [24, с.27].

У 2011 році відбулася чергова велика реформа Закону «Про банкрутство». В результаті повного перегляду законодавства був прийнятий Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в новій редакції.

Рис. 1.2 Етапи становлення та розвитку законодавства в сфері регулювання банкрутства в Україні протягом 1992-2020 рр.

Основні зміни закону, прийнятого Верховною Радою України 22 грудня 2011 р. були наступні:

- 1) внесено низку визначень та запроваджено деякі нові терміни, зокрема, «забезпечені кредитори»;
- 2) впроваджено процедуру реабілітації боржника – до подання провадження у справі про банкрутство;
- 3) провадження у справах про банкрутство – залежно від категорії боржників, виду діяльності та наявності їх майна – поділялося на загальне, спеціальне та спрощене;
- 4) Закон «Про банкрутство» 2011 р. встановлює перелік судових рішень, які можуть бути оскаржені в апеляційному та касаційному порядку;
- 5) введено нову норму, згідно з якою всі майнові суперечки, де майно боржника і предмет судді, який керує справою про банкрутство;
- 6) процедура розпорядження майном боржника була зменшена;

7) правила про застосування процедур банкрутства, пов'язані з іноземними провадженнями, були введені та стали новим розділом Закону «Про банкрутство» 2011[31].

Протягом кількох років, що передували останній реформі Закону про банкрутство, експертне співтовариство обговорювало законодавчі пропозиції, які знайшли своє відображення у законопроекті «Про внесення змін до деяких законів України (про вдосконалення ефективності процедур банкрутства)», зареєстрованого у Верховній Раді наприкінці 2017 року за номером 2132. Цей законопроект був розглянутий на запит міжнародних організацій, зокрема Світового банку та Міжнародного валютного фонду.

Протягом 2017 року було розроблено кілька законопроектів щодо вдосконалення законів про банкрутство, підготовлено та зареєстровано у парламенті (наприкінці 2017 року шість різних проектів містили пропозиції щодо внесення змін до чинної норми).

У липні 2015 року проект Закону «Про неплатоспроможність фізичних осіб» був успішно зареєстрований у Верховній Раді [20].

На етапі підготовки законопроекту до другого читання робоча група, створена при Комітеті Верховної Ради з економічної політики, вирішила консолідувати всі ці проекти. Одночасно ця робоча група вирішила об'єднати проект закону про неплатоспроможність фізичних осіб із проектом Закону про банкрутство та перетворити проект у формат кодексу.

Кодекс про процедури банкрутства (Кодекс про банкрутство) був прийнятий Верховною Радою України 18 жовтня 2018 року, підписаний Президентом 19 квітня 2019 року. Кодекс набрав чинності 21 жовтня 2019 року.

Серед причин перегляду законодавства про банкрутство у 2015-2018 роках існувала потреба в вдосконаленні процедур банкрутства, прискоренні та процвітанні умов для розвитку бізнесу в Україні у тих сферах, які розглядаються Світовим банком [21].

Для того, щоб попередити банкрутство потрібно діагностувати підприємство, необхідно чітко проаналізувати фінансовий стан підприємства за допомогою розрахунків показників майнового стану, ділової активності та фінансової стійкості даного підприємства. У розділі 2, будемо розраховувати ці показники за наведеними нижче формулами.

Частка основних засобів в активах (Ч.о.з.) є відношенням залишкової вартості основних засобів до загальної суми активів, тобто формула має наступний вигляд:

$$\text{Ч. о. з.} = \frac{\text{ЗВ.о.з.}}{A} \quad (1.1)$$

де З.В.о.з. – залишкова вартість основних засобів;

A – активи

Показник зносу основних засобів (К.з.о.з.) розраховується як відношення зносу основних засобів до первісної вартості основних засобів. Відповідно формула наступна:

$$\text{К. з. о. з.} = \frac{\text{О. З.}}{\text{П. В. о. з.}} \quad (1.2)$$

де О.З. – основні засоби;

П.В.о.з. – первісна вартість основних засобів

Коефіцієнт оновлення основних засобів (К.о.о.з.) розраховується як відношення збільшення за звітний період первісної вартості основних засобів до первісної вартості основних засобів. Формула така:

$$\text{К. о. о. з.} = \frac{\text{П. В. з.}}{\text{П. В. о. з.}} \quad (1.3)$$

де П.В.з. – збільшення за звітний період первісної вартості основних засобів;

П.В.о.з. – первісна вартість основних засобів

Коефіцієнт мобільності активів (К.м.а.) дорівнює відношенню мобільних активів до немобільних активів:

$$K. m. a. = \frac{M. A.}{нM. A.} \quad (1.4)$$

де М.А. – матеріальні активи;

нМ.А. – нематеріальні активи

Фондовіддача (F) означає співвідношення чистої виручки від реалізації до середньорічної залишкової вартості основних засобів:

$$F = \frac{Ч. В.}{сер \text{ З. В. о. з.}} \quad (1.5)$$

де Ч.В. – чиста виручка від реалізації;

серЗ.В.о.з. – середньорічна залишкова вартість основних засобів

Коефіцієнт оборотності обігових коштів (К.о.о.к.) розраховується як відношення чистої виручки від реалізації до середньорічної залишкової вартості оборотних активів:

$$K. o. o. k. = \frac{Ч. В.}{сер \text{ З. В. о. а.}} \quad (1.6)$$

де Ч.В. – чиста виручка від реалізації;

серЗ.В.о.а. – середньорічна залишкова вартість оборотних активів

Оборотність дебіторської заборгованості (К.о.д.з.) визначається на основі співставлення чистого доходу від реалізації продукції та середньорічної суми дебіторської заборгованості:

$$K. o. d. z. = \frac{Ч. Д.}{Д. З. сер} \quad (1.7)$$

де Ч.Д. – чистий дохід від реалізації продукції;

Д.З.сер – середньорічна сума дебіторської заборгованості

Оборотність готової продукції (К.о.г.п.) визначається як співвідношення чистого доходу від реалізації продукції та середньорічної суми готової продукції:

$$К. о. г. п. = \frac{Ч. Д.}{Г. П. сер} \quad (1.8)$$

де Ч.Д. – чистий дохід від реалізації продукції;

Г.П. сер – середньорічна сума готової продукції

Період обороту обігових коштів (П.о.о.к.) розраховується діленням 360 днів на коефіцієнт оборотності обігових коштів. Відповідно формула матиме наступний вигляд:

$$П. о. о. к. = \frac{360}{К. о. о. к.} \quad (1.9)$$

де К.о.о.к. – коефіцієнт оборотності обігових коштів

Оборотність активів (О.а.) означає співвідношення чистого доходу до середньорічної суми активів підприємства. Тобто формула має наступний вигляд:

$$О. а. = \frac{Ч. Д.}{Асер} \quad (1.10)$$

де Ч.Д. – чистий дохід від реалізації продукції;

Асер – середньорічна сума активів підприємства

Коефіцієнт оборотності запасів (К.о.з.) визначається на основі співставлення показника собівартості продукції та середньорічної вартості запасів:

$$К. о. з. = \frac{С. п.}{Зсер} \quad (1.11)$$

де Ч.Д. – чистий дохід від реалізації продукції;

Зсер – середньорічна вартість запасів

Сума власних обігових коштів (В.О.К.) визначається як різниця суми власного капіталу і позаоборотних активів. Тобто формула має наступний вигляд:

$$В. О. К. = В. К. - П. А. \quad (1.12)$$

де В.К. – сума власного капіталу;

П.А. – позаоборотні активи

Коефіцієнт фінансової стабільності (К.ф.с.) визначається, як відношення власних оборотних коштів до позикових фінансових ресурсів:

$$К. ф. с. = \frac{В. О. К.}{П. ф. р.} \quad (1.13)$$

де В.О.К. – власні оборотні кошти;

П.ф.р. – позикові фінансові ресурси

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (К.а.л.) – це відношення грошових коштів та їх еквівалентів до поточних зобов'язань:

$$К. а. л. = \frac{Г. К.}{П. З.} \quad (1.14)$$

де Г.К. – грошові кошти та їх еквіваленти;

П.З. – поточні зобов'язання

Коефіцієнт маневреності власного капіталу означає співвідношення власних обігових коштів до власного капіталу, тобто:

$$К. м. в. к. = \frac{В. О. К.}{В. К.} \quad (1.15)$$

де В.О.К. – власні оборотні кошти;

В.К. – власний капітал

Для діагностики ймовірності банкрутства використовується кілька підходів, заснованих на застосуванні:

- а) аналізу великої системи критеріїв та ознак;
- б) обмеженого кола показників;
- в) інтегральних показників.

До переваг цієї системи індикаторів можливого банкрутства можна віднести системний і комплексний підходи, а до недоліків – більш високий ступінь складності прийняття рішення в умовах багатокритеріальної задачі, інформативний характер розрахованих показників, суб'єктивність прогнозного рішення [27].

Згідно з правилами підприємство визнається неплатоспроможним за наявності однієї з таких умов:

- коефіцієнт поточної ліквідності на кінець звітного періоду нижче нормативного значення;
- коефіцієнт забезпеченості підприємства власними оборотними коштами на кінець звітного періоду нижче нормативного значення;
- коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності < 1 .

Методика, розглянута вище, дозволяє оцінити найближчі перспективи платоспроможності підприємства. Прогноз на більш тривалий період (як вважається, на 2-3 роки вперед) може бути отриманий шляхом розрахунку індексу кредитоспроможності.

Цей метод запропонований в 1968 році відомим західним економістом Альтманом. Індекс кредитоспроможності є комплексним фінансово-економічним параметром, виведеним дослідно-статистичним способом: побудований на основі представницької вибірки емпіричних даних, оброблених за допомогою мультиплікативно-дискримінантного аналізу, і по ряду поточних показників, що характеризують господарський потенціал підприємства, синтезуючи їх, дозволяє в деякому наближенні судити або про ймовірні для підприємства перспективи економічного зростання, або про можливість його неспроможності (банкрутства) в доступному для огляду майбутньому.

При побудові індексу Альтман обстежив 66 підприємств, половина яких збанкрутувала в період між 1946 р. і 1965 р., а половина працювала успішно, і досліджував 22 аналітичних коефіцієнта, які могли бути корисні для прогнозування можливого банкрутства. З цих показників він відібрав

п'ять найбільш значущих і побудував багатофакторне регресійне рівняння. Таким чином, індекс Альтмана являє собою функцію від деяких показників, що характеризують економічний потенціал підприємства і результати його роботи за минулий період. У загальному вигляді індекс кредитоспроможності (Z-рахунок) має вигляд:

$$Z = 3,3 * K_1 + 1,0 * K_2 + 0,6 * K_3 + 1,4 * K_4 + 1,2 * K_5, \quad (1.16)$$

де показники-аргументи K_n , представлені в моделі, стосовно особливостей вітчизняного обліку, встановленої практики звітності розраховуються за вищенаведеними формулами.

$$K_1 = \frac{\text{П. д. п.}}{\text{А. п. б.}} \quad (1.17)$$

де П.д.п. – прибуток (збиток) до податкування;

А.п.б. – активи по балансу

$$K_2 = \frac{\text{В. в. п.}}{\text{А. п. б.}} \quad (1.18)$$

де В.в.п. – виручка від продажу;

А.п.б. – активи по балансу

$$K_3 = \frac{\text{В. к.}}{\text{З. к.}} \quad (1.19)$$

де В.к. – власні кошти;

З.к. – залучені кошти

$$K_4 = \frac{\text{Ч. п.}}{\text{А. п. б.}} \quad (1.20)$$

де Ч.п. – чистий прибуток (збиток);

А.п.б. – активи по балансу

$$K_5 = \frac{\text{В. о. к.}}{\text{А. п. б.}} \quad (1.21)$$

де В.о.к. – власні оборотні кошти;

А.п.б. – активи по балансу

Рівень загрози банкрутства підприємства в моделі Альтмана оцінюється за такою шкалою (табл. 1.1).

Оціночна шкала для моделі Альтмана

Значення показника «Z»	Вірогідність банкрутства
до 1,80	Дуже висока
1,81 – 2,70	Висока
2,71 – 2,99	Можлива
3,00 і вище	Дуже низька

Незважаючи на відносну простоту використання цієї моделі для оцінки загрози банкрутства, хотілося б звернути увагу на те, що застосування моделі Альтмана в описане вигляді не дозволяє отримати об'єктивний результат в наших умовах [8].

Перш за все, при розрахунках показників рівня рентабельності, прибутковості і оборотності активів (відповідно K2, K3, K5) в умовах інфляції не можна використовувати балансову вартість цих активів, тому що в цьому випадку всі розглянуті показники будуть штучно завищені. Тому при розрахунках повинна бути використана відновлювальна (ринкова) вартість цих активів.

При розрахунку коефіцієнта співвідношення використовуваного капіталу (K4) власний капітал повинен бути також оцінено по відновлювальній (ринкової) вартості з урахуванням його авансування в різні активи (основні фонди, нематеріальні активи, запаси товарно-матеріальних цінностей і т. п.).

При розрахунку відносини чистого робочого капіталу до активів (K1) корективи повинні бути внесені в обидва показники. Сума чистого робочого капіталу повинна бути зменшена на суму внутрішньої кредиторської заборгованості, яка носить стабільний характер і не може служити загрозою банкрутства. Сума активів повинна бути скоригована з урахуванням вищевикладених вимог [16].

Нарешті, сама система коефіцієнтів значущості окремих факторів в умовах нашої економіки повинна бути переглянута. Так, навряд чи можна погодитися з тим, що рівень прибутковості активів в наших умовах (особливо в умовах високого рівня монополізації окремих ринків) більш ніж в п'ять разів перевершує за значимістю коефіцієнт співвідношення різних видів використовуваного капіталу, що визначає фінансову стійкість підприємства. Крім того, значення кожного з цих коефіцієнтів повинні бути в наших умовах диференційовані з урахуванням галузевих особливостей діяльності підприємств (в зарубіжній практиці в такій диференціації немає такої високої потреби в зв'язку з вільним міжгалузевим переливом капіталу в цілях вирівнювання норми прибутку). Коригування коефіцієнтів значимості окремих факторів є найбільш настійною вимогою при використанні моделі Альтмана в наших умовах для об'єктивної оцінки загрози банкрутства підприємства [23].

Ідеї Альтмана були розвинуті Спрінгейтом, який побудував модель на підставі впливу 19 фінансових показників. Точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить більше 90%.

Оцінка вірогідності банкрутства по моделі Спрінгейта виконується за формулою:

$$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4 \quad (1.22)$$

де X_1 – відношення власного оборотного капіталу до загальної кількості активів;

X_2 – відношення прибутку до виплати відсотків до загальної кількості активів;

X_3 – відношення прибутку до оподаткування до поточних зобов'язань;

X_4 – відношення чистого доходу до загальної кількості активів.

Якщо для підприємства критерій $Z < 0,862$, то підприємство – потенційний банкрут, якщо $Z > 2,451$, то загроза банкрутства мінімальна і підприємство є фінансово надійним.

Мета системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи – забезпечити своєчасну ідентифікацію причинно-наслідкових зв'язків фінансової кризи та застосувати до них превентивні або санаційні заходи без порушення діючої системи управління із завчасною переорієнтацією підприємства у зовнішньому середовищі для його збереження як самостійної ефективно функціонуючої одиниці [23].

Із огляду на вищевикладене, банкрутство підприємства є кінцевою стадією фінансової кризи, яка розвинулася внаслідок незадовільного управління ресурсним потенціалом, фінансових прорахунків, неврахування впливу різноманітних факторів мікро- і макросередовища, і тому правомірно визнається як неспроможність забезпечити конкурентне функціонування в ринкових умовах.

1.3. Правове регулювання та наслідки банкрутства для економіки

Обов'язок вести бухгалтерський облік відіграє одну з головних ролей у провадженні справи про неплатоспроможність. Арбітражний керуючий у будь-якому випадку не здійснює управління особистими коштами, а лише коштами третіх осіб, до яких можуть відноситися як звичайні кредитори, так і забезпечені кредитори, включаючи тих, хто отримують судові збори у зв'язку з провадженням. Зокрема, керуючий справою банкрутства не має права вилучати власні кошти без відповідної підстави. Внаслідок цього обов'язок вчиняти розмірковано та добросовісно є важливою частиною управління неплатоспроможністю, що також відображається в тому, що порушення цього обов'язку карається законом [2].

Без цього компонента неможливе ні надійне управління сторонніми коштами, ні належне звітування про отримані та кошти у розпорядженні. Однак ця звітність, яка може бути об'єктивно доповнена інформацією сторонніх джерел (зазвичай це виписки з рахунків банків), обов'язково вимагає розподілу акціонерного капіталу та сторонніх фондів.

Цей аспект є ще більш незрозумілим, тому що законодавець у ч. 2 ст. 114 КУЗПБ зобов'язує відкрити окремі банківські рахунки у справах про неплатоспроможність фізичної особи та вимагає переказу коштів на рахунок нового арбітражного керуючого у разі зміни відповідального арбітражного керуючого[15].

На нашу думку, обов'язок відкривати окремі банківські рахунки має регулюватися за єдиним принципом для усіх процедур та на всіх етапах провадження у справі про неплатоспроможність.

Абсолютною особливістю в Україні є територіальний стан. Звичайно, новий закон матиме дію на всій території України. Однак деякі його частини буде важко забезпечити. Тим не менше, до цих пір тривають провадження у справах про неплатоспроможність, пов'язані з непідконтрольними регіонами, які зараз повинні розглядатися відповідно до нового закону. Також застосовуються нові терміни. Вже очевидно, що арбітражні керуючі не можуть виконувати вимоги щодо здійснення проваджень у цих регіонах. Тим не менше, закон не передбачає спрощення, отже, для керуючого банкрутством існує багато ризиків [2].

Це також впливає на провадження у справах про банкрутство, відкриті в інших регіонах: у цих регіонах немає нормативних актів про те, як поводитися з активами в цих регіонах – продаж у встановлений законодавством термін є важким, як і передача права власності протягом законодавчого терміну.

Жодне міжнародне право не допоможе у цих випадках – принаймні на найближчий час. Тому вкрай необхідно знайти спеціальні положення щодо провадження у справах про неплатоспроможність, що стосуються цього регіону. Однією з можливостей було б придбання цих активів за справедливою вартістю органами влади, щоб забезпечити можливість провадження у справі про неспроможність, інший варіант – створення холдингової компанії, що належатиме певному регіону [28].

Пошук таких творчих положень у будь-якому випадку є суттєвим фактором, і найкращі практики в цьому відношенні можна запозичити у країн ЄС.

Всесвітня пандемія поширення COVID-19 та карантинні заходи, вжиті всіма країнами світу, мають непоправні наслідки для світової економіки. Звичайно, що українська економіка теж дуже постраждала, маючи до пандемії вже хитку і нестабільну економіку.

Це неминуче призведе до збільшення кількості підприємств, які потребуватимуть процедур банкрутства, і збільшення кількості громадян, які будуть змушені шукати вихід із боргового буму [3].

Важлива функція держави полягає у наданні допомоги таким підприємствам та громадянам у цій справі. Суть такої допомоги може відрізнятися – від надання фінансової підтримки до податкових пільг, але враховуючи українські юридичні традиції, депутати пропонують ввести частковий або повний мораторій на відкриття проваджень процедур банкрутства. Такі заходи не потребують додаткового фінансування з державного бюджету України і, на перший погляд, видаються досить значними. Але, з точки зору найкращих європейських практик, ніякий мораторій не здатний вирішити проблему і повинен бути запроваджений у виняткових випадках. Банкрутство – це процедура, яка пов'язана з грошима, які боржник винен кредиторам. Такий мораторій без інших заходів означав би, що саме кредитори не отримають своїх грошей, а боржник отримує час. Мораторій може бути використаний боржником або іншими зацікавленими сторонами не для цілей, визначених Кодексом, а для отримання захисту від кредиторів. У своїх рекомендаціях Світовий банк неодноразово зазначав, що кожен господарюючий суб'єкт має право на банкрутство[10].

Пропозиція відкласти інші дії у межах процедури банкрутства, такі як продаж майна, викликає занепокоєння, але в той же час продовження процесуальних строків у зв'язку із запровадженням карантину є виправданим.

Загалом слід сказати, що навіть тимчасовий мораторій слід уважно розглядати, оскільки це не завжди виправдано та доречно. В принципі, усі інші правові системи можна вважати такими, що вже відповідають існуючим нормам.

Розділимо причини на дві великі категорії – зовнішні і внутрішні. Фактором зовнішнього характеру в першу чергу є стан національної економіки в цілому, який має прямий вплив на фінансово-господарську діяльність підприємств. Так само як несприятливий стан економіки в країні, загальний спад в сфері виробництва, а також досить високі темпи інфляції і нестабільна фінансова система. Все це може привести організації до скрутного фінансового стану [24].

Сильний зовнішній вплив надає також фінансове становище партнерів господарюючого суб'єкта, тому що неплатоспроможність і банкрутство покупців і замовників призводить до виникнення безповоротної дебіторської заборгованості, що негативно позначається на ліквідності компанії, а це, в свою чергу, в найгіршому сценарії розвитку може привести до банкрутства самого суб'єкта. Виділяють і такий негативний зовнішній фактор як зміна кон'юктури ринку, а саме зміна ринкового попиту, ринкової активності, цін, валютного курсу і багатьох інших об'єктів.

У список економічних причин банкрутства підприємств відноситься і неправильна податкова політика держави. Можна навести такий приклад, що збільшення податкового тягара бізнесу безпосередньо впливає на вартість товарів або послуг організації, що призводить до зменшення сукупного попиту, а значить і погіршення фінансового стану підприємства [17].

Якщо говорити про внутрішні причини, то, на думку західноєвропейських дослідників, основною з них вважається проблема управління і дефіциту інформації, яка полягає в непродуманості економічної стратегії розвитку підприємства в умовах ринкових відносин і в відсутності управлінських здібностей у керівної ланки. Це і призводить в подальшому до

неефективного і нераціонального використання ресурсів і вибуття компанії з ринку.

Виділивши причини настання банкрутства господарюючих суб'єктів, можна підвести підсумок і сказати, що даний процес безпосередньо залежить від дій самої організації і навколишнього її середовища. Несприятливий стан національної економіки, безсумнівно, впливає на діяльність різних фірм на ринку, змушуючи їх залишати галузь. І якщо вищесказане є очевидним, то з приводу ролі інституту банкрутства в розвитку національної економіки і зарубіжні та російські вчені продовжують вести дискусії.

На сьогоднішній день в науковій літературі зустрічається два різних погляди на те, який вплив банкрутства підприємств надають на економіку галузі і держави в цілому. Одні дослідники дотримуються думки, що банкрутства роблять позитивний вплив на національну економіку, інші ж навпаки заявляють про негативні наслідки [31].

Якщо говорити про позитивний вплив на рівні країни в цілому, то полягає він у наступному [4].

По-перше, банкрутство в деякому сенсі можна назвати інструментом регулювання ринку. Завдяки його існуванню відбувається природний відбір, в ході якого залишаються тільки найбільш ефективні і модернізовані підприємства, а неплатоспроможні і неефективні ліквідуються. Даного роду висловлювання вкладаються в рамки поширеною з кінця 80-х років ХХ століття теорії глобального еволюціонізму, в основі якої лежать закони виживання і пристосування Ч. Дарвіна.

По-друге, при ліквідації неефективно діючих підприємств, знижується рівень господарських ризиків завдяки тому, що інститут банкрутства може впливати на суб'єкти, рівень фінансового добробуту яких опускається нижче встановленої норми.

По-третє, відбувається перерозподіл власності, який передбачає, що новий власник зможе розпорядитися ним більш раціонально і ефективно.

Незважаючи на те, що даний підхід виглядає досить логічним і обґрунтованим, існує й інша думка, що полягає в тому, що з огляду на високого рівня темпів зростання банкрутств господарюючих суб'єктів може виникнути рецесія економіки [8].

По-перше, в ситуаціях, коли в організації спостерігається погіршення економічних показників, щоб уникнути банкрутства, керівники підприємств концентрують максимум уваги на підтримку рівня ліквідності, необхідного для своєчасного погашення зобов'язань і в результаті веде до зменшення попиту на інвестиції на ринку. Компанії, прагнуть уникати ризику і зменшити капітальні витрати, тим самим скорочують здатність до розширеного відтворення і до майбутнього економічного зростання.

По-друге, велика кількість банкрутств впливає на підвищення рівня безробіття, зменшення платоспроможного попиту, збільшення бюджетних витрат, які пов'язані з соціальними виплатами, а також на зниження обсягу податкових надходжень.

По-третє, необхідно враховувати також той факт, що фінанси господарюючих суб'єктів обслуговують сферу матеріального виробництва, в якій створюються сукупний суспільний продукт, національний дохід і національне багатство. Масові банкрутства є важливою макроекономічною проблемою, яка не дає можливості ефективно проводити перетворення [32].

Таким чином, були розглянуті два підходи до визначення впливу банкрутств компаній на національну економіку. Варто відзначити, що дана процедура носить хворобливий характер, проте можна виділити і позитивні наслідки даного процесу, тому порушена проблема є на сьогоднішній день досить актуальною і потребує подальшого глибшого і детального дослідження.

Отже, банкрутство як один з інститутів ринкової економіки являє собою своєрідний рольовий механізм, що задає учасникам ринкових відносин заздалегідь призначені ролі. Завдяки його функціонуванню відбувається упорядкування економічних, соціальних і правових відносин,

що виникають при неплатоспроможності економічних суб'єктів і нездатності боржника в повному обсязі задовольнити фінансові вимоги кредиторів, держави і громадян. Інститут банкрутства дозволяє людям погоджувати свої дії, формує стабільні очікування і робить результати відносин більш передбачуваними, що дозволяє знижувати ризики господарської діяльності.

Отже, як і в будь-якій іншій сфері, існує багато недоліків і труднощів при застосуванні процедур банкрутства, які в більшості своїй обумовлюються впливаються різними інтересами всіх задіяних суб'єктів. Процедура банкрутства є вкрай складною і трудомісткою процедурою, що приводить до високої конфліктності між учасниками процедури, а також при проведенні в особливо великому масштабі здатна привести до рецесії всієї економіки в цілому. Все це призводить до висновку про неоднозначність впливу інституту банкрутства на економічних суб'єктів зокрема і економіку країни в цілому.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПРАТ «МИКИТІВСЬКИЙ ГРАНІТНИЙ КАР'ЄР»

2.1 Загальна характеристика ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр»

ВАТ «Микитівський гранітний кар'єр» засновано в 1996 році шляхом перетворення орендного підприємства «Микитівський гранітний кар'єр» у відкрите акціонерне товариство в процесі приватизації. Виконуючи вимоги закону України «Про акціонерні товариства» назву товариства в 2011 році змінено на Приватне акціонерне товариство «Микитівський гранітний кар'єр».

На сьогодні ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» – це підприємство, в склад якого входить три кар'єра по виробництву інертних матеріалів (щебінь, камінь-бут, митий збагачений пісок). Підприємство розробляє чотири родовища:

- Микитівське родовище гранітів – розташоване на території с. Олександрівка Вознесенського району;
- Олександрівське родовище піску «Комінтерн-1», «Комінтерн-2» розташовані в межах с.Бузьке Вознесенського району;
- Софіївське родовище – розташоване в межах території с. Софіївка Новобузького району.

Товариство планує розвивати взаємовідносини з підприємствами на засадах взаємовигідного економічного партнерства. До істотних факторів, які можуть вплинути на діяльність підприємства в майбутньому відносяться: неузгодженість нормативно-законодавчої бази, нестабільна податкова система, моральний та фізичний знос обладнання оновлення основних фондів, низький рівень платоспроможності споживачів.

Основні види продукції: гранітна та піщана продукція. Обсяги виробництва у натуральному виразі – 1464 тис. тонн та грошовому виразі

131049 тис. грн. Середньореалізаційна ціна – 152 грн/т. Сума виручки становить 222272 тис.грн. Залежність від сезонних змін: мінімальна активність в зимовий період. За останні п'ять років придбано необоротних активів (машин та обладнання) на суму понад 70 млн. грн.

Основні ринки збуту та основні клієнти: ТОВ «Софія–граніт», ТОВ «Алькор Стар», ТОВ «АДЄП», ТОВ «Миколаївдортранс», ТОВ «Березовкаагрошляхбуд», ПФ «Оптіма», ТОВ «Енко Ентерпрайз», ТОВ «Нафторесурс трейдінгова компанія», ПП «Бас Будсервіс», ТОВ «СКВО». На даний момент ризики в діяльності підприємства мінімальні. Джерела сировини, їх доступність та динаміка цін: існуючі родовища. Особливості стану розвитку галузі виробництва, в якій здійснює діяльність підприємство, рівень впровадження нових технологій, нових товарів, його становище на ринку: галузь розвиватиметься завдяки впровадженню програм будівництва доріг та житла.

Конкуренція в галузі, особливості продукції (послуг) підприємства: конкуренція жорстка, особливістю продукції є її якість. Перспективні плани розвитку підприємства залежать від попиту на ринку житла та державних програм будівництва. Кількість постачальників за основними видами сировини та матеріалів, що займають більше 10 відсотків у загальному обсязі постачання: ТОВ «Платинумоіл», ДП НВО «Павлоградський хімічний завод», ТОВ «Альянс енерго трейд», ПП «Акватол», ДП «Енергозбут».

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу 250 осіб, середня чисельність позаштатних працівників та осіб, які працюють за сумісництвом – немає, чисельність працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу (дня, тижня) – немає. Фонд оплати праці за 2020 р. – 19 962 тис.грн., що на 21% більше за минулий період. Розмір фонду оплати праці збільшився відносно попереднього року. Кадрова програма, спрямована на забезпечення рівня кваліфікації її працівників операційним потребам підприємства.

Кількість постачальників за основними видами сировини та матеріалів, що займають більше 10 відсотків у загальному обсязі постачання: ТОВ «Платинумоїл», ДП НВО «Павлоградський хімічний завод», ТОВ «Альянс енерго трейд», ПП «Акватол», ДП «Енергозбут».

ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» перше в Україні запатентувало метод збагачення піску митого річкового із використанням німецького обладнання. Освоєно видобуток піску гранітного із відсівів гранітних за допомогою Австрійського обладнання. Випускається щебінь європейських фракцій. Видобуток матеріалів відбувається ще з 1977 року. У травні 2012 року на підприємстві проведено реконструкцію дробарко–сортувального комплексу. Збільшено випуск щебеню фракції 5–20 мм.

Суттєвий вплив на діяльність ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» можуть мати такі зовнішні ризики, як:

- нестабільність, суперечливість законодавства;
- непередбачені дії державних органів;
- нестабільність економічної (фінансової, податкової, зовнішньоекономічної і ін.) політики;
- непередбачена зміна кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринку, а також непередбачені дії конкурентів;
- пандемія COVID–19 та запровадження карантинних та обмежувальних заходів, а також зростаюча невизначеність, пов'язана із зміною економічної ситуації та песимістичними прогнозами розвитку світової та національної економіки, тощо.

ПрАТ«Микитівський гранітний кар'єр» включає наступні структурні підрозділи:

- 1) гірничий цех (для приготування каменю – тобто ведення бурових, вибухових та вантажних робіт);
- 2) автотранспортний цех (для забезпечення перевезень маси з гірничого цеху до дробарно–сортувального цеху та для інших транспортних перевезень);

3) дробарно–сортувальний цех (переробка гірничої маси в готову продукцію, тобто виготовлення фракційного щебеню);

4) завантажувальний цех (завантажування готової продукції в автотранспорт та залізничні вагони з перевезенням її до станції Укрзалізниці);

5) ремонтно–механічний цех (для забезпечення ремонту технологічного та іншого обладнання).

Руйнування граніту відбувається буровибуховим способом. Гірничу гранітну масу доставляється в дробарно–сортувальний цех де відбувається дроблення гірничої маси, після чого маса подається на стрічковому конвеєрі до грохота де відбувається розсів маси на фракції, а далі готова продукція складається на складі з підштабельними галереями, з яких відбувається відвантаження. Підприємство доставку продукції здійснює по всій Україні автомобільним та залізничним транспортом, а також має вихід до Чорного моря для доставки продукції водним транспортом. В галузі існує значна конкуренція. Основними конкурентами підприємства є: ВАТ «Первомайський кар'єр «Граніт», ПрАТ «Старобабанський гранітний кар'єр».

Підприємству необхідно постійно формувати і підтримувати його конкурентні переваги, підвищувати ефективність процесу управління господарською діяльністю. Для цього необхідно проаналізувати його фінансовий стан, виявити слабкі та сильні сторони з метою забезпечення стабільного функціонування підприємства і недопущення кризових ситуацій. Даним питанням будуть присвячені наступні підрозділи кваліфікаційної бакалаврської роботи.

2.2 Аналіз фінансового стану підприємства

Необхідним етапом для проведення діагностики ефективності діяльності та імовірності банкрутства ПрАТ «Микитівський гранітний

кар'єр» є проведення розрахунків для оцінки фінансового стану підприємства.

Керуючись динамікою показників його становища можна зробити об'єктивні та обгрунтовані висновки, адже вони показують на які аспекти в роботі підприємства необхідно звернути особливу увагу аби уникнути банкрутства. На основі показників, дані для розрахунку яких взяті в додатках А, Б, В та Г, простіше зрозуміти недоліки роботи ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» та резерви в якій сфері потрібно шукати.

Оцінка динаміки показників майнового стану ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2020рр. відображена в табл. 2.1 та 2.2.

Таблиця 2.1

Динаміка показників майнового стану ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2019 рр.

Показник	2018	2019	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	5
Частка основних засобів в активах	0,72	0,59	-0,13	-18
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,51	0,54	0,3	59
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,16	0,12	-0,04	-25
Коефіцієнт мобільності активів	0,21	0,49	0,28	133,33

Результати розрахунків, показують, що динаміка зменшення частки основних засобів в активах у 2019 році на 0,13 в порівнянні з 2018 роком є позитивною в умовах сталого або збільшеного обсягу виробництва, яке ми бачимо по динаміці коефіцієнту зносу основних засобів, а саме його збільшення на 0,3 в порівнянні з 2018 роком, а також свідчить про адаптування ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» під зменшення місткості ринку, кризові процеси тощо.

Коефіцієнт зносу основних засобів збільшився (відносне відхилення – 59% за 2018–2019рр.), негативно вплинувши на рівень фізичного та морального оновлення основних засобів і показує нам низький рівень інтенсифікації процесів оновлення необоротних виробничих активів, що зменшує конкурентоспроможність підприємства.

Коефіцієнт оновлення основних засобів зменшився на 0,04, що є доволі негативним явищем, адже позитивною є тенденція до збільшення цього показника і впливає на рівень фізичного та морального оновлення основних засобів ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр». Коефіцієнт мобільності активів значно збільшився на 0,29 (відносне відхилення – 133,33), що є позитивним моментом.

Таблиця 2.2

Динаміка показників майнового стану ПрАТ «Микитівський
гранітний кар'єр» за 2019-2020 рр.

Показник	2019	2020	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	5
Частка основних засобів в активах	0,59	0,47	-0,12	-20,34
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,54	0,5	-0,04	-7,41
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,12	0,23	0,11	91,6
Коефіцієнт мобільності активів	0,49	1,06	0,57	116,33

Підприємство потребує оновлення основних фондів, в технічному озброєнні і переозброєнні діючих виробничих потужностей, впровадження конкурентноспроможної техніки, техніки нових поколінь. Тому найбільш прийнятним варіантом для роботи виробництва є укласти договір лізингу, саме він, в даний час, є єдиною перспективною формою залучення інвестицій у підприємство.

Спостерігаючи динаміку показників майнового стану за 2018-2020рр., яка відображена на рис. 2.1, бачимо низький рівень коефіцієнта оновлення основних засобів. У зв'язку з нестабільним фінансовим становищем ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» не має можливості залучити достатню кількість коштів для заміни, ремонту та модернізації основних виробничих фондів.

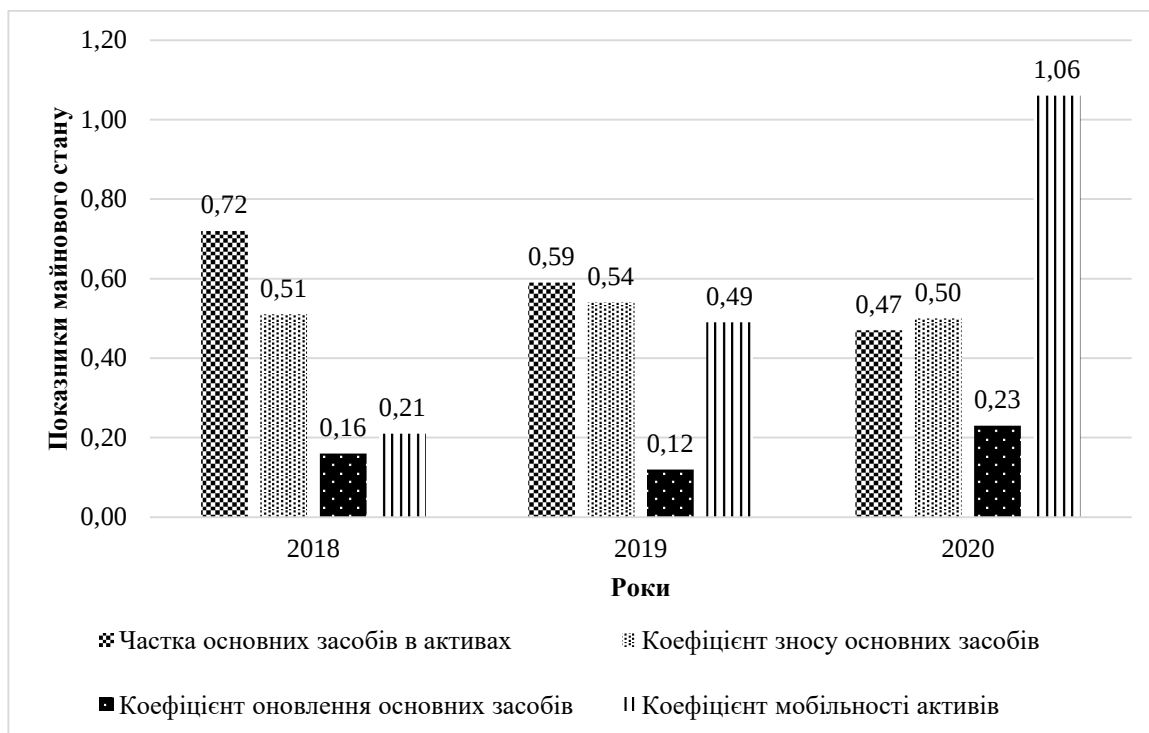

Рис. 2.1 Динаміка показників майнового стану ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2020рр.

Аналізуючи частку основних засобів в активах у 2018-2020 роках можна зробити висновок, що йде тенденція до її зменшення та свідчить про зменшення виробничого потенціалу та вказує на неконтрольовану його втрату.

Коефіцієнт зносу основних засобів зменшився на 0,04 у 2020 році порівняно з 2019 роком, що свідчить про інтенсифікацію процесів оновлення необоротних виробничих активів, що підвищує конкурентоспроможність ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр». Збільшення коефіцієнта оновлення основних засобів вказує нам на те, що рівень фізичного та морального

оновлення основних засобів підвищується, що позитивно впливає на виробництво підприємства. Збільшення коефіцієнта мобільності активів на 0,57 є позитивним явищем, але недостатнім, у зв'язку зі сферою виробництва, щоб змінити структуру активів протягом короткого періоду часу.

Оцінка динаміки показників ділової активності ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2020рр. відображена в табл. 2.3 та 2.4.

Таблиця 2.3

Динаміка показників ділової активності ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2019 рр.

Показник	2018	2019	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	5
Фондовіддача	4,37	5,53	1,16	26,54
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	3,97	3,42	-0,55	-13,85
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	12,52	8,36	-4,16	-33,23
Період обороту обігових коштів, днів	90,68	105,27	14,59	16,08
Коефіцієнт трансформації (оборотності активів)	0,81	5,5,	4,69	579,01

Результати розрахунків показують, що висхідна динаміка показника фондівдачі за 2019 рік в порівнянні з попереднім роком на 1,16 свідчить про високу ефективність використання основних засобів. Коефіцієнт оборотності обігових коштів зменшився порівняно з 2018 роком і характеризується зменшеною інтенсивністю роботи ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр», є поганою ознакою, адже свідчить про малоефективну роботу підприємства щодо поліпшення політики управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами та іншими оборотними активами. У 2019 році коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості

зменшується на 4,16, що вказує про неефективну політику управління відносинами з постачальниками.

Період обороту обігових коштів зростає на 14,59 днів, а це означає, що ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» необхідно залучити більше фінансових ресурсів для фінансування оборотних активів, що призведе до збільшення фінансових витрат, так як необхідно залучати додаткові кошти. Однозначно позитивним є збільшення значення коефіцієнта трансформації (оборотності активів) у динаміці на 4,69 (відносне відхилення – 579,01) і вказує на ефективність експлуатації усіх активів ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр».

Таблиця 2.4

Динаміка показників ділової активності ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2019-2020 рр.

Показник	2019	2020	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	5
Фондовіддача	5,53	1,2	-4,33	-78,3
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	3,42	1,38	-2,04	-59,65
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	8,36	8,56	0,2	2,39
Коефіцієнт оборотності готової продукції	-	269,58	-	-
Період обороту обігових коштів, днів	105,27	260,87	155,6	147,81
Коефіцієнт трансформації (оборотності активів)	5,5	2,47	-3,03	-55,09
Коефіцієнт оборотності запасів	-	26,53	-	-

Дані табл. 2.4 показують, що у 2020 році ефективність використання основних засобів підприємства значно зменшилася, так як фондівіддача становить - 4,33 (відносне відхилення -78,3%) порівняно з попереднім роком. Відповідно інтенсивність роботи підприємства дуже знижена, так як у

2020 році порівняно з 2019 роком коефіцієнт оборотності обігових коштів зменшився на вагомій 2,04. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості у 2020 році свідчить про ефективну політику управління відносинами з постачальниками, що сприятливо впливає на стан підприємства. ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» у 2020 році почало ефективну збутову політику взаємодії з потенційними покупцями. Період обороту обігових коштів у трьох аналізованих роках має тенденцію до негативного збільшення терміну обороту обігових коштів, така динаміка погіршує загальний фінансовий стан підприємства.

Досліджуючи значення показників ділової активності ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2020рр., динаміка яких у вигляді діаграми зображена на рис. 2.2, спостерігаємо значне зниження фондівіддачі. У зв'язку з закупівлею деякого обладнання цей коефіцієнт знизився, адже стали основні засоби завантажені в частці меншою мірою. Коефіцієнт обороту обігових коштів має тенденцію до спаду.

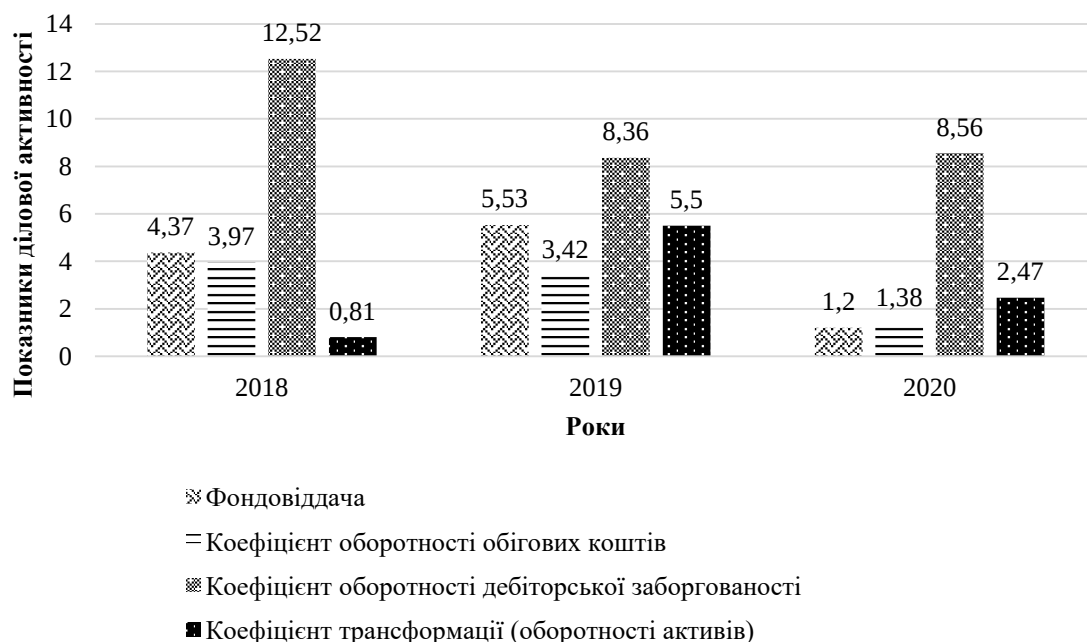

Рис. 2.2 Динаміка показників ділової активності ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2020рр.

Коефіцієнт трансформації (оборотності активів) у 2020 році порівняно з 2019 роком негативно зменшується на 3,03 (відносне відхилення - 55,09%). Аналізуючи коефіцієнт оборотності запасів, можемо спостерігати, що ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» почало продумувати тактики формування виробничих запасів, запасів готової продукції та становить 26,53.

Оцінка динаміки показників фінансової стійкості ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2020рр. відображена в табл. 2.5 та 2.6.

Таблиця 2.5

Динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2019 рр.

Показник	2018	2019	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	5
Коефіцієнт фінансування	- 0,23	0,26	0,49	-213,04
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,78	0,74	-0,04	-5,12
Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,35	0,18	-0,17	-48,57
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	- 0,05	0,07	0,12	-240
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,3	0,21	0,51	-170

Результати аналізу проведеного в табл. 2.5 свідчать про наступне. Збільшення коефіцієнта фінансування на 0,49 у 2019 році в порівнянні з 2018 роком характеризується здатністю ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі. Коефіцієнт фінансової стійкості приблизно однаковий у 2018 та 2019 роках і знаходиться в межах норми. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами у 2018 та 2019 роках вказує на те, що підприємство не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром.

ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» може залучити позикові кошти, а також реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів. Коефіцієнт маневреності власного капіталу у 2019 році свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів та частини оборотних, що не можна сказати про 2018 рік, у якому показник має від'ємне значення.

Таблиця 2.6

Динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2019-2020 рр.

Показник	2019	2020	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	5
Коефіцієнт фінансування	0,26	0,42	0,16	61,54
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,74	0,64	-0,1	-13,51
Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,18	0,17	-0,01	-5,55
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,07	0,15	0,08	114,29
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,21	0,30	0,09	42,86

В аналізованому періоді коефіцієнт фінансування має тенденцію до збільшення і зростає на 0,16 у 2020 році в порівнянні з 2019 роком, що характеризує здатність ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі.

Коефіцієнт фінансової стійкості та коефіцієнт грошової платоспроможності зменшилися на 0,1 та 0,01 відповідно, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

Коефіцієнт забезпеченості власними основними засобами значно збільшився (відносне відхилення (114,29), що свідчить про фінансову стійкість компанії і здатність проводити активну діяльність навіть в умовах відсутності доступу до позикових коштів і зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу в межах норми та навіть більше та свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів та частини оборотних.

Спостерігаючи динаміку показників фінансової стійкості, діаграма якої відображена на рис. 2.3, можемо побачити тенденцію до зростання більшості показників.

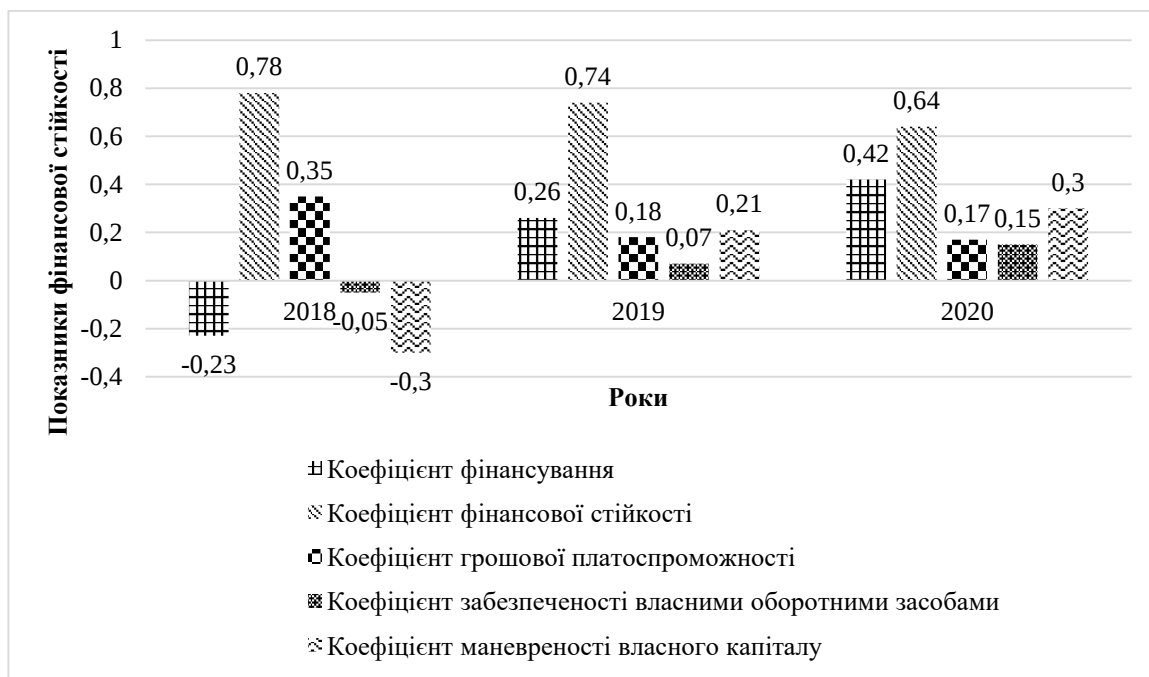

Рис. 2.3 Динаміка показників майнового стану ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2020рр.

Таким чином, оцінка фінансового стану ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2020 рр. показала, що підприємство має нестабільний фінансовий стан. На таке становище підприємства вплинула нестабільна економіка в Україні, кризовий стан у світі через пандемію та внутрішні фактори неефективного управління. Гнучкість використання власних коштів при кризових ситуаціях взагалі відсутня, але з огляду на вищезазначені розрахунки підприємство здатне фінансувати оборотний капітал за рахунок власних оборотних коштів.

2.3 Оцінка ймовірності банкрутства ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр»

Діагностика банкрутства характеризує систему оцінки параметрів кризового фінансового розвитку підприємства, здійснюваної на основі методів факторного аналізу та прогнозування.

Основними цілями діагностики банкрутства є:

- поглиблення результатів оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, отриманих в процесі експрес-діагностики банкрутства;
- підтвердження отриманої попередньої оцінки масштабів кризового фінансового стану підприємства;
- оцінка і прогнозування здатності підприємства до нейтралізації загрози банкрутства за рахунок внутрішнього фінансового потенціалу.

Показник, розрахований за моделлю Альтмана є дискримінантною факторною моделлю, розробленою для зарубіжних підприємств, він може застосовуватися при ретроспективному аналізі з урахуванням того, що слід звертати увагу не стільки на шкалу ймовірності банкрутства, скільки на динаміку цього показника.

Проведення своєчасної та якісної діагностики фінансового стану будьякої організації — це основне завдання у системі управління підприємством як у стабільному, так і кризовому стані, а також при банкрутстві. Головне, що такі рішення та тенденції будуть обґрунтовуватись та розроблятись завчасно, а не тоді, коли підприємства мають збитки. Тільки за допомогою оцінки фінансового стану можна забезпечити оптимальний напрямок розвитку підприємства та запобігання його банкрутству.

Розрахунок дискримінантної функції за моделлю Альтмана поданий у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Розрахунок дискримінантної функції за моделлю Альтмана

Назва показника	Параметр моделі	Значення за			Добуток значення показника та параметра за		
		2018 рік	2019 рік	2020 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Відношення власного оборотного капіталу до суми активів (Ф.1 рядки (1195+1200)/ Ф.1 ряд. 1300)	1,2	0,17	0,33	0,52	0,2	0,4	0,62
Відношення нерозподіленого прибутку до суми активів (Ф.2 ряд. 2350/ Ф.1 ряд. 1300)	1,4	0,36	0,15	0,22	0,5	0,21	0,31
Відношення прибутку до сплати відсотків до суми активів (Ф.2 ряд. 2090)/ Ф.1 ряд. 1300	3,3	0,93	1,34	0,8	3,07	4,42	2,64
Відношення балансової вартості власного капіталу до позикового капіталу (Ф.1 ряд. 1495/ (Ф.1 рядки 1595+1695+1700))	0,6	3,42	2,85	1,76	2,05	1,71	1,06
Відношення виручки до суми активів (Ф.2 ряд. 2000/ Ф.1 ряд. 1300)	1,0	2,95	3,15	1,94	2,95	3,15	1,94
Значення дискримінантної функції Z	Z < 1,81 - велика імовірність банкрутства Z > 2,7 - низька імовірність банкрутства				8,77	9,89	6,57

Показник K_1 , який показує долю чистого оборотного капіталу в активах, у 2018-2020 рр. стрімко зростає і вказує на частку покриття активів власним оборотним капіталом, характеризуючи платоспроможність ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр».

Аналізуючи показники K_2 та K_4 , які відображають структуру капіталу, ми спостерігаємо, що K_2 у 2019 році збільшився, а у 2020 році мав схильність до зменшення і показує відношення накопиченого прибутку до активів, K_4 – має динаміку до зменшення протягом періоду, який аналізується, і показує відношення ринкової вартості усіх звичайних і привілейованих акцій до залучених засобів.

Рентабельність активів (K_3) у 2019 році збільшилася і зменшилася у 2020 році, що вказує, що головна мета діяльності ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр», а саме максимізація прибутку в довгостроковому періоді була досягнута гіршою мірою.

K_5 як показник оборотності активів у 2019 році збільшився, а у 2020 році – навпаки зменшився, вказуючи на зростання потреби в фінансових ресурсах. В умовах відсутності доступу до дешевих фінансових ресурсів це призведе до збільшення фінансових витрат підприємства.

Оцінюючи значення дискримінантної функції Z ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр», ми можемо зробити висновок, що у 2018-2020 роках рівень банкрутства низький. Порівняно з 2018 та 2019 роками, у 2020 році цей показник значно нижчий за попередні, що вказує на менш ефективну роботу підприємства.

Найбільше на значення показника вплинули K_3 та K_4 : у 2019 році ці показники збільшувалися, а у 2020 році значно зменшилися. Згідно з моделлю Альтмана ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» знаходиться в «зеленій зоні», а ризик банкрутства низький.

Розрахунок дискримінантної функції за моделлю Спрінгейта поданий у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Розрахунок дискримінантної функції за моделлю Спрінгейта

Назва показника	Параметр моделі	Значення за			Добуток значення показника та параметра за		
		2018 рік	2019 рік	2020 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Відношення власного оборотного капіталу до суми активів (Ф.1 рядки (1195+1200)/ Ф.1 ряд. 1300)	1,03	0,17	0,33	0,52	0,18	0,34	0,54
Відношення прибутку до сплати відсотків до суми активів (Ф.2 ряд. 2090)/ Ф.1 ряд. 1300)	3,07	0,93	1,34	0,8	2,86	4,11	2,46
Відношення прибутку до оподаткування до поточних зобов'язань (Ф.2 ряд.2290/ Ф.1 ряд. 1695)	0,66	1,97	0,72	0,7	1,3	0,48	0,46
Відношення виручки до суми активів (Ф.2 ряд. 2000/ Ф.1 ряд. 1300)	0,4	2,95	3,15	1,94	1,18	1,26	0,78
Значення дискримінантної функції Z	$Z < 0,862$ – велика імовірність банкрутства $Z > 2,451$ – низька імовірність банкрутства				5,52	6,19	4,24

Аналізуючи ризик банкрутства за моделлю Спрінгейта, розрахунок дискримінантної функції якої відображений в табл. 2.8, ми можемо спостерігати таку ж динаміку росту показників, як і за моделлю Альтмана, розрахунок дискримінантної функції за якою відображений в таблиці 2.7.

Оцінюючи значення дискримінантної функції Z ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за моделлю Спрінгейта, ми можемо зробити висновок, що у 2018-2020 роках рівень банкрутства низький. Як і за моделлю Альтмана, порівняно з 2018 та 2019 роками, у 2020 році цей показник значно нижчий за попередні, що вказує на менш ефективну роботу підприємства. Найбільше на значення показника вплинули K_3 та K_4 . Згідно з моделлю Спрінгейта ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» знаходиться в «зеленій зоні», платоспроможне і рентабельне, а ризик банкрутства мінімальний.

Таким чином, ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» є одним із небагатьох підприємств України, якому вдалось зберегти свої конкурентоспроможні позиції у відповідній галузі, зберегти своє виробництво та продовжити впровадження сучасних інноваційних технологій, але як і на будь-якому підприємстві у нього є «слабкі сторони», а саме спостерігаються кризові процеси, низький рівень оновлення основних фондів та платоспроможності, основні засоби морально застаріли і потребують заміни та капітального ремонту, зменшення інтенсивності роботи підприємства, неефективна політика управління – все це може стати причиною банкрутства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ ПРАТ «МИКИТІВСЬКИЙ ГРАНІТНИЙ КАР'ЄР»

3.1 Закордонний досвід правового регулювання банкрутства

Банкрутство у світовій практиці прийнято розглядати як позитивне явище, сприяє виключенню з ринкових відносин неконкурентоспроможних підприємств. Ефективне правове регулювання банкрутства (неспроможності) має безпосередній вплив на економічний розвиток, оскільки, зокрема, пов'язано з розширенням доступу компаній до кредитів на більш вигідних умовах. Кредитори охочіше надають позики, маючи захист з боку закону, який підвищує їх шанси на своєчасне і повне погашення зобов'язань. Крім того, країни, які реформують своє законодавство про неспроможність з метою формування механізмів порятунку компаній-боржників, можуть знизити кількість банкрутств і тим самим підтримувати більш високий загальний рівень підприємництва в економіці і забезпечити збереження робочих місць. Разом з цим, полегшуючи ефективний вихід з бізнесу і ліквідацію нежиттєздатних компаній, система правового регулювання неспроможності підтримує ефективний перерозподіл ресурсів в економіці [11].

Аналіз світової практики правового регулювання сфери неспроможності дозволяє судити про наявність двох основних шляхів розвитку законодавства про банкрутство. Перший шлях був сконцентрований на інтересах кредиторів і припускав ліквідацію боржника (британська модель). Протилежний зміст заснований на збереженні і захисту боржника для відновлення його платоспроможності (американська модель). Однак в сучасному світі в національному законодавстві багатьох країн спостерігається тенденція збереження балансу інтересів і поєднання зазначених моделей [21].

В Європейському Союзі (ЄС) банкрутство самостійною галуззю права не визнається. Нормативні акти, пов'язані з банкрутством, окремо не виділені.

Разом з тим норми, спрямовані на регулювання відносин неспроможності суб'єктів права, можна знайти в деяких певних сферах правової системи ЄС.

Банкрутство в європейських країнах вважається важливою частиною корпоративного права. У разі припинення діяльності неспроможної юридичної особи застосовуються спеціальні правила для рівного розподілу виручки від реалізованого майна такої особи.

Законодавство ЄС гарантує особам право вільно брати участь у статутному капіталі будь-якої компанії незалежно від того, в якій країні вона зареєстрована. Іншою стороною такого права є зобов'язання повернути інвестовані в компанію засоби, в тому числі і в разі його неспроможності. Тому в ЄС процедура банкрутства як елемент ринково орієнтованої економіки є важливим юридичним засобом вирішення проблем заборгованості в структурі права компаній [27].

Зрозуміло, що компанія може припинити свою діяльність в разі неможливості вести бізнес на основі самоокупності. У разі недостатності майна для виконання своїх майнових зобов'язань компанії кредитори або боржник можуть ініціювати процедуру банкрутства, яка спрямована на відновлення прибутковості або на задоволення майнових вимог кредиторів шляхом ліквідації майна за правилами, встановленими в спеціальному законодавстві [5].

Припинення діяльності неспроможною підприємницької організації за правилами законодавства про банкрутство має на меті забезпечити належний захист майнових інтересів кредиторів, що мають майнові вимоги до боржника.

Необхідно також відзначити, що забезпечення прав кредиторів у справах про транскордонні банкрутства, коли кредитори неспроможної компанії знаходяться на території декількох країн, є досить складною процедурою.

Банкрутство в праві ЄС пов'язано також з законодавством про конкуренцію і належить до сфери управління економікою. Відомо, що в цьому міждержавному утворенні особлива увага приділяється юридичним засобам підтримки справедливої конкуренції. Зазначене вище має прямий зв'язок з правом банкрутства, оскільки процедури банкрутства є тими ринковими

механізмами, які стоять на сторожі чесної конкуренції, допомагають регулювання майнових відносин між учасниками економічних відносин без прямого втручання держави.

Сьогодні в ЄС діє спеціальний нормативний акт, спрямований на регулювання неспроможності в транскордонному просторі. Основним завданням розробників Регламенту стало впровадження системи заходів щодо вирішення проблем в транскордонних банкрутствах шляхом забезпечення координації судових проваджень в множинних судових справах про банкрутство. При цьому національне законодавство країн ЄС суттєво різниться[8].

Французьке законодавство, як і законодавства інших європейських країн, передбачає заходи щодо попередження відкриття конкурсного виробництва, до того ж, найбільше з сучасних моделей законодавства про неплатоспроможність приділяє уваги саме засобам збереження особи боржника. З цією метою встановлені механізми попередження неплатоспроможності та примирні процедури, реабілітаційні процедури для збереження підприємства і судового відновлення з метою продовження його діяльності, збереження робочих місць і реструктуризації зобов'язань, відповідно до Комерційного кодексу Французької Республіки.

Характеризуючи в загальному вигляді спрямованість французького законодавства про неспроможність, слід зазначити, що його основними цілями є: по-перше, збереження діючих підприємств як бізнесу; по-друге, збереження робочих місць; по-третє, задоволення вимог кредиторів.

У разі неплатоспроможності до французьких компаній можуть бути застосовані наступні заходи:

- 1) спостереження;
- 2) відновлення платоспроможності боржника відповідно до чіткого плану, в якому можуть бути передбачені як продовження господарської діяльності особи боржника, так і передача в оренду всього підприємства як єдиного майнового комплексу або його частини;

3) конкурсне виробництво.

Відповідно до законодавства Французької Республіки, застосовуються дві процесуальних моделі конкурсного виробництва в разі неспроможності: звичайна (загальна) і спрощена. Яка саме модель повинна застосовуватися в конкретному випадку, залежить від розміру підприємства, яке підлягає банкрутству. Зокрема, спрощена модель передбачена для підприємств з щорічним оборотом коштів в 20 млн. франків і штатом працівників до 50 осіб, а загальна процедура – для всіх компаній. Іншими словами, в цьому аспекті для малого бізнесу полегшуються правила процедури неспроможності [10].

Право звертатися до суду з клопотанням про відкриття ліквідаційної процедури у Франції мають як боржник, так і кредитори. Відкривши конкурсне виробництво, суд вправі провести одну з наступних процедур:

- 1) судове врегулювання боргів, яке представляє собою примірювальну процедуру для укладення мирової угоди, спрямованого на попередження ліквідації майна боржника;
- 2) процедуру збереження підприємства;
- 3) процедуру судового відновлення підприємства;
- 4) ліквідації майна шляхом проведення конкурсної реалізації.

І все ж передбачається, що ліквідація спрямована по можливості на передачу третій особі всього підприємства, тобто законодавець готовий за всяку ціну зберегти юридична особа боржника.

У Бельгії відносини, пов'язані з неплатоспроможністю, регулюються двома спеціальними законами, а саме: Законом «Про судовий конкордат» від 17 липня 1997 року і Законом «Про банкрутство» від 8 серпня 1997 року. Зазначені Закони впорядковують дві основні процедури, пов'язані з неплатоспроможністю: конкордат як особливий вид санації і безпосередньо банкрутство. На практиці можна обмежитися першою процедурою у разі вдалого відновлення платоспроможності боржника. У бельгійській правовій концепції конкордат – це судова компромісну угода про тимчасове зупинення виконавчого провадження.

Конкордат є рятівною процедурою для боржника, яка здатна допомогти уникнути банкрутства. У разі застосування конкордату передбачається, що за боржником залишаються повноваження управління і розпорядження майном. Судове рішення про тимчасове призупинення виконавчого провадження відповідно до ст. 16 закону «Про конкордат», одночасно служить запрошенням для кредиторів заявляти свої вимоги. Цим судовим рішенням встановлюються терміни зупинення виконавчого провадження та термін, протягом якого кредитори, в тому числі держава, повинні заявити свої вимоги. Це дозволяє кредиторам брати участь в голосуванні за планом реабілітації (або, за іншою термінологією, санації), яка повинна бути проведена протягом 6 місяців з дня прийняття рішення про конкордат. Може бути також надана додаткова відстрочка на термін не більше 6 місяців.

Вводиться конкордат як юридична процедура керівництвом підприємства-боржника з підготовкою плану санації, який повинен бути спрямований на виведення такого підприємства зі скрутного фінансового становища. План може передбачати повну або часткову відмову кредиторів від своїх вимог. Для допомоги боржнику, в першу чергу, при розробці плану санації призначаються один або кілька адміністраторів, які контролюють керівництво компанії при розробці такого плану реабілітації та звітують перед судом.

Законодавчо закріплені також вимоги до адміністратора – бути незалежним і безстороннім, мати кваліфікацію в питаннях бухгалтерського обліку і корпоративного управління, а також дотримуватися етичний кодекс. Адміністратор не має особливої ліцензії, а призначається судом з числа бухгалтерів, аудиторів або юристів, які зобов'язані дотримуватися вимог відповідного кодексу професійної етики.

Потім відбувається голосування кредиторів з приводу оцінки плану санації. Суд може прийняти такий план тільки тоді, коли він буде затверджений більшістю кредиторів, які заявили свої вимоги до боржника, які взяли участь в голосуванні і що володіють більшістю вартості вимог.

Після затвердження плану санації боржник отримує постійне зупинення виконавчого провадження на два роки з можливістю продовжити цей термін ще на рік. Адміністратор стежить за виконанням плану санації і періодично звітує про його виконання.

При оголошенні процедури банкрутства боржник, на відміну від конкордату, позбавляється прав керування і розпорядження майном, а суддя призначає керуючого, який представляє боржника в процесі банкрутства. Останній завершується ліквідацією боржника, після чого керуючий призначається «ліквідатором». Керуючим може бути призначена особа зі спеціального переліку із зазначенням його професійної кваліфікації.

За вимогами ст. 27 закону «Про банкрутство» можуть стати керуючими тільки юристи, зареєстровані в переліку Бельгійської колегії адвокатів і пройшли спеціальну підготовку, а також брали практичну участь в процедурах ліквідації.

Функціональна різниця між адміністратором в конкордат і керуючим в банкрутство полягає в тому, що за адміністратором закріплені контрольні функції за керівництвом компанії при складанні плану реструктуризації, а сам адміністратор боржником не керує. Керуючий, навпаки, повинен виконувати обов'язки по реалізації активів боржника і управляти його майном під час процедури банкрутства.

У Нідерландах законодавство про неплатоспроможність, точніше Кодекс законів про банкрутство від 1893 року (з наступними змінами) називає банкрутом особа, яка стала боржником двох і більше кредиторів і не виплачує борги. У законодавстві Нідерландів передбачаються три процедури, пов'язані з банкрутством: банкрутство, мирова угода і прощення боргу. Остання процедура як вираз концепції «чистого аркуша», або «чистої дошки», застосовується до банкрутства фізичних осіб.

Як особливий правовий інструмент законодавство Нідерландів передбачає мораторій – відстрочку виплати боргів. Подати заяву на введення мораторію вправі боржник, який має тимчасові фінансові труднощі. Збори

кредиторів має право голосувати з цього питання, але результати такого голосування будуть обов'язковими для суду, в разі якщо на зборах були присутні кредитори, які представляють чверть обсягу незабезпечених вимог, або якщо одна третина присутніх на зборах кредиторів проголосувала проти мораторію. При цьому кредитори, які мають переваги (забезпечені кредитори), в голосуванні участі не беруть [14].

Недоліком правової системи Нідерландів, яка регулює конкурсний процес, можна назвати відсутність спеціальних правових норм і досудових заходів, орієнтованих саме на запобігання банкрутства. Ця суттєва характеристика наближає дану систему правового регулювання до німецького законодавства про банкрутство, яке вважають прокредиторським – надає пріоритет інтересам кредиторів.

Німецьке законодавство про неспроможність стоїть на захисті прав кредиторів і не передбачає особливих правових процедур банкрутства за одним критерієм. Поточними правовими джерелами законодавства про неспроможність у Німеччині є Кодекс неспроможності і Вступний закон до нього.

Провадження у справі про неспроможність щодо активів боржника починається тільки за заявою. Законодавством закріплено термін в 21 день, протягом якого боржник відновити свою платоспроможність. Якщо підприємству не вдалося поліпшити своє фінансове та майновий стан в зазначений термін, його уповноважені особи зобов'язані подати заяву про банкрутство до суду, інакше по ним буде порушено кримінальне провадження. Правда, навіть німецьке законодавство дозволяє укласти мирову угоду по домовленості з зборами кредиторів.

Слід зазначити, що не тільки німецьке законодавство не передбачає особливих правових механізмів в процесі банкрутства. Прикладом такої групи країн можна назвати Великобританію, хоча її законодавство забезпечує більший захист прав боржника, ніж німецьке. Так, британські правові норми про неспроможність передбачають досить складні умови відкриття конкурсного

виробництва, а також не тільки ліквідаційні, але і реорганізаційні процедури, які дають шанс боржникові укласти «індивідуальний добровільний договір» як аналог мирової угоди.

Таким чином, правове регулювання банкрутства (неспроможності) в країнах ЄС має свої національні особливості, які тяжіють або до захисту приватних інтересів суб'єктів господарювання, або до збереження господарського порядку завдяки забезпеченню з боку держави виконання боржниками їх зобов'язань перед кредиторами навіть в разі фінансових втрат.

Крім віднесення законодавства європейських держав до продебіторській або прокредиторській групі, слід розрізняти його з такого важливого критерію, як встановлення особливих механізмів в процедурі банкрутства в залежності від значення підприємства - боржник для економіки держави. На підставі цього критерію можна виділити держави, законодавство яких не встановлює особливих процедур відновлення платоспроможності та ліквідації підприємств різних сфер економіки і форм власності, повністю дотримуючись рівні умови в регулюванні неплатоспроможності (Великобританія, Німеччина та ін.). До другої групи слід відносити законодавство тих держав, які передбачають особливі правові інструменти і механізми для забезпечення контролю і максимальної можливості збереження діяльності компаній, що грають важливу роль в розвитку національної економіки (Франція, Бельгія, Нідерланди та ін.).

3.2 Комплекс заходів попередження банкрутства ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр»

Попередження кризи на підприємстві є одним з головних завдань антикризового управління. Проте в сучасних умовах нестабільності ринкового середовища та ймовірності настання нового етапу світової фінансової кризи, існує висока вірогідність, що далеко не всі підприємства зможуть протистояти кризовим явищам та подолати їх наслідки. Зважаючи на те, що боротися з

системною кризою у багатьох підприємств немає можливостей та ресурсів, банкрутство стає одним з можливих виходів з цієї ситуації.

Для поліпшення фінансових результатів ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр», можна застосувати наступні заходи:

- розглянути і усунути причини виникнення перевитрати фінансових ресурсів на управлінські і комерційні витрати;
- здійснювати ефективну цінову політику, диференційовану по відношенню до окремих категорій покупців;
- здійснювати систематичний контроль за роботою обладнання і виробляти своєчасну його наладку з метою недопущення зниження якості і випуску бракованої продукції;
- при введенні в експлуатацію нового обладнання приділяти достатньо уваги навчанню і підготовці кадрів, підвищенню їх кваліфікації, для ефективного використання обладнання та недопущення його поломки через низьку кваліфікацію;
- підвищення кваліфікації працівників, що супроводжується зростанням продуктивності праці;
- розробити і запровадити ефективну систему матеріального стимулювання персоналу, тісно пов'язану з основними результатами господарської діяльності підприємства і економією ресурсів.

Для досягнення фінансової рівноваги ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» необхідно вжити наступні заходи:

- 1) забезпечити зростання чистого прибутку за рахунок проведення ефективної цінової політики, застосування системи знижок і методів просування продукції на ринок;
- 2) оптимізація податкового навантаження на господарчий процес в результаті використання легальних схем зниження бази і ставок оподаткування;
- 3) реалізація дивідендної політики, з метою збільшення чистого прибутку, що націлений на виробничий розвиток;

- 4) реалізація зношеного і невикористаного обладнання;
- 5) залучення необхідних основних і оборотних коштів на умовах спільної діяльності, об'єднання капіталу.

Одним з найважливіших резервів отримання прибутку є зниження невиробничих витрат і втрат. Невиробничі витрати і втрати ведуть до зниження ефективності суспільного виробництва.

У вирішенні проблеми зниження і ліквідації невиробничих витрат і втрат поряд зі створенням безвідходних технологій і нової ресурсозберігаючої техніки, економічних способів обробки, сучасних методів утилізації вторинних матеріалів важливу роль грають економічні чинники, які безпосередньо впливають на результат використання всіх видів ресурсів, і серед них – облік, контроль і аналіз як функції управління ресурсами, покликані забезпечити повною і достовірною інформацією центри відповідальності про допущені втрати на всіх рівнях господарювання [8].

Процес формування заходів, спрямованих на фінансове оздоровлення, може відбуватися за такими етапами (рис. 3.1).

Заходи з фінансового оздоровлення підприємства		
Захисна стратегія	I етап. Мета – усунення неплатоспроможності	<u>Першочергові заходи:</u> - продаж короткострокових фінансових інвестицій; - прискорення інкасації дебіторської заборгованості; - зниження страхових запасів товарно-матеріальних цінностей; - реструктуризація кредиторської заборгованості з метою подовження терміну її сплати; - відтермінування розрахунків за окремими формами внутрішніх поточних зобов'язань
	II етап. Мета – відновлення фінансової стійкості	<u>Стабілізаційні заходи:</u> - зменшення величини постійних витрат; - зниження рівня змінних витрат; - проведення раціональної цінової політики; - заморожування або вихід із інвестиційних проектів; - відмова від виплати дивідендів; - зменшення витрат на соціальні програми
Наступальна стратегія	III етап. Мета – забезпечення фінансової рівноваги у довгостроковому періоді	<u>Заходи інвестиційного характеру:</u> - розширення існуючих та вихід на нові ринки збуту через активізацію маркетингової політики; - оптимізація структури активів та капіталу; - капіталізації прибутку; - пошук зовнішніх стратегічних інвесторів

Рис. 3.1 Підходи до групування заходів з фінансового оздоровлення ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр»

Першим етапом є впровадження першочергових заходів з усунення неплатоспроможності підприємства. На даному етапі використовуються оперативні заходи відновлення платоспроможності (за принципом «відсічення зайвого») [1, с. 252].

Перед керівництвом виникає питання щодо зменшення розміру поточних фінансових зобов'язань та збільшення суми грошових коштів, необхідної для погашення короткострокових зобов'язань. Для цього необхідно зменшити як розмір поточних потреб, що спричиняють зростання фінансових зобов'язань, так і розмір окремих видів ліквідних активів через необхідність їх конверсії у грошові кошти. Серед таких заходів можуть бути: продаж короткострокових фінансових інвестицій, прискорення інкасації дебіторської заборгованості, зниження страхових запасів товарноматеріальних цінностей, реструктуризація кредиторської заборгованості з метою подовження терміну її сплати, відтермінування розрахунків за окремими формами внутрішніх поточних зобов'язань (розрахунки з дочірніми підприємства, по виплаті дивідендів) та ін. В міжнародній практиці максимальні терміни отримання результатів від оперативного регулювання не повинні перевищувати шість місяців.

Другим етапом є реалізація стабілізаційних заходів, спрямованих на відновлення фінансової стійкості. На цьому етапі має бути задіяний комплекс заходів для поліпшення фінансового стану. Результатом такого поліпшення має стати досягнення фінансової рівноваги, тобто розмір надходження власних фінансових ресурсів має дорівнювати розміру їх витрачання на мінімальні повсякденні потреби підприємства.

В кризових умовах, коли у підприємства обмежені можливості збільшення потоку власних фінансових ресурсів, керівництво вимушене скорочувати обсяги операційної та інвестиційної діяльності задля досягнення точки фінансової рівноваги (за принципом «стискання підприємства») [1, с. 257–261].

Серед можливих заходів цього етапу фінансового оздоровлення є наступні: зменшення величини постійних витрат (скорочення адміністративних витрат, енерго- та ресурсозбереження), зниження рівня змінних витрат (підвищення продуктивності праці, скорочення виробничого персоналу), проведення раціональної цінової політики, заморожування або вихід із інвестиційних проектів, відмова від виплати дивідендів, зменшення витрат на соціальні програми та ін.

Третім етапом є розробка заходів інвестиційного характеру. Метою проведення заходів цього етапу фінансового оздоровлення є забезпечення фінансової рівноваги підприємства у довгостроковому періоді (використання «моделі стійкого зростання») [12]. На рис. 3.2 відображено план антикризових заходів за наявності ознак системної кризи.

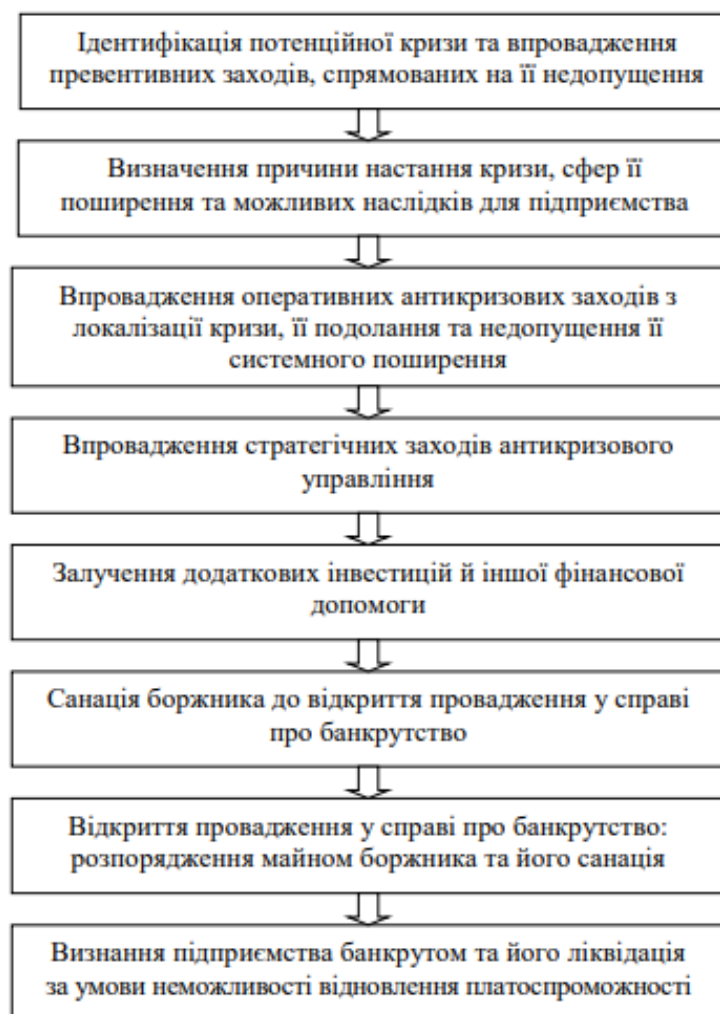

Рис.3.2 План антикризових заходів за наявності ознак системної кризи

Для того щоб керівництву та власникам ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» прийняти рішення про використання механізму банкрутства саме як антикризового заходу, передусім необхідно впевнитись, що були застосовані всі інші заходи, спрямовані на недопущення такого процесу. На рис. 3.2 наведено послідовний план антикризових заходів, спрямованих на подолання системної кризи на підприємстві та запобігання його ліквідації через неспроможність відновити свою платоспроможність.

Згідно такого підходу необхідним є врахування того моменту, що можливий темп приросту обсягу виробництва продукції не повинен порушувати фінансової рівноваги. Так, залучення додаткових зовнішніх джерел фінансових ресурсів задля нарощування обсягів виробництва є виправданим лише при наявності відповідної кон'юнктури товарних ринків. Саме за такої ринкової ситуації ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» може сподіватися на стабільні вхідні грошові потоки. Виходячи з цього, на даному етапі доцільно провести такі основні санаційні заходи: розширення існуючих та вихід на нові ринки збуту через активізацію маркетингової політики, оптимізація структури активів та капіталу, капіталізації прибутку, пошук зовнішніх стратегічних інвесторів.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1 Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів виробництва на ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр»

Основні шкідливі хімічні і фізичні фактори, що впливають на працівника: тепло, волога, пил та інші фактори. Тепло виділяється від технологічного обладнання. Волога – в корпусі збагачення при веденні технологічного процесу. Пил – при буропідливних роботах, при навантаженні гірської маси, транспортуванні автотранспортом, при дробленні, подрібненні, перевантаженні на конвеєрі. Вуглеводні – при використанні паливно-мастильних матеріалів.

На ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» у зв'язку зі специфікою діяльності функціонує відділ з охорони праці та техніки безпеки, який підпорядковується технічному директору кар'єра. Крім того, в підрозділі кар'єра є кабінет з охорони праці.

Відповідно до Наказу від 18.03.2010 № 61 «Про затвердження Правил охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом» охорона праці для кар'єру передбачає:

- 1) організацію, координацію і регулювання робіт по охорони праці;
- 2) планування заходів з охорони праці;
- 3) планомірне проведення робіт з охорони праці, що забезпечують підвищення безпеки обладнання, виробничих і трудових процесів, поліпшення умов праці;
- 4) виховання трудящих і зміцнення дисципліни;
- 5) контроль за станом охорони та функціонування системи управління охороною праці.

Відповідальність і безпека з охорони праці покладаються також на керівний персонал ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» – головного інженера, начальників дільниць, механіка.

Їх основними завданнями є:

- 1) організація і координація роботи з охорони праці на підприємстві;
- 2) контроль за дотриманням законодавчих та інших нормативних правових актів з охорони праці працівниками підприємства;
- 3) вдосконалення профілактичної роботи з попередження виробничого травматизму, професійних захворювань і поліпшення умов праці;
- 4) розробка, узгодження з начальником цеху і здійснення заходів щодо зниження аварійності;
- 5) участь в розслідування аварій, нещасних випадків, відмов у роботі технологічного обладнання та вжиття заходів щодо попередження неполадок;
- 6) стежити за суворим дотриманням технологічних процесів в цеху і правильною експлуатацією обладнання.

В обов'язки інженера з техніки безпеки входить також консультування роботодавця і працівників з питань охорони праці, участь в комісіях з перевірки знань робітниками охорони праці і дотримання технологічної дисципліни, розробляти плани роботи по здійсненню виробничого контролю, представляти інформацію про організацію виробничого контролю в територіальні органи, участь в експериментальних роботах з освоєння нових технологічних процесів і впровадження їх у виробництво.

Усі працівники, які приймаються на кар'єр або переведені з однієї роботи на іншу, проходять медичний огляд в установленому порядку. Окремі категорії працівників підлягають періодичному медичному огляду в порядку, визначеному органами охорони здоров'я.

Працівники, які приймаються на кар'єр, проходять попереднє навчання з техніки безпеки за затвердженою програмою протягом трьох днів (раніше працювали на кар'єрі або переведені на роботу за іншою професією - протягом

двох днів), навчаються правилам надання першої допомоги потерпілим від нещасних випадків, професійних отруєннях, ураженням електричним струмом. Забороняється допуск до роботи осіб, які не пройшли попереднє навчання. Повторний інструктаж і перевірка знань проводяться не рідше ніж один раз на півріччя в обсязі первинного інструктажу на робочому місці.

Всі робітники, крім тих, які раніше працювали і мають відповідну професію, після попереднього навчання з техніки безпеки проходять навчання за професією в навчальному підрозділі кар'єра в індивідуальному порядку шляхом закріплення за досвідченими робітниками в терміни та обсяги, передбачених відповідними програмами навчання. До самостійної роботи за професією робочий допускається тільки після закінчення і здачі іспитів кваліфікованої комісії.

Позачерговий інструктаж ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» проводиться працівниками при зміні технології виробництва, введення в дію нового обладнання, у разі нещасного випадку з працівником.

До заходів безпеки машин та механізмів відносяться:

- 1) тимчасові в'їзди в траншеї встановлюються так, щоб уздовж їх при русі транспорту залишався вільний прохід шириною не менше 1,5 метрів по обидва боки;
- 2) ухили доріг відповідають нормам поздовжніх і поперечних ухилів;
- 3) проїжджа частина дороги всередині контуру кар'єра (крім забійних доріг) огорожена від призми можливого обвалення породним валом або захисною стінкою. Висота породного валу повинна бути не менше половини діаметра колеса найбільшого за вантажопідйомністю експлуатованого на кар'єрі автомобіля. Вертикальна вісь, проведена через вершину породного валу, розташовується поза призмою породного обвалення. Відстань від внутрішньої бровки породного валу (захисної стінки) до проїжджої частини не менше 0,5 діаметра колеса автомобіля;

- 4) на лінію автомобілі випускаються тільки за умови, якщо всі їх агрегати і вузли, що забезпечують безпеку руху, а також безпеку інших робіт, знаходяться в технічно справному стані.
- 5) Водіям автомобілів і самохідного технологічного обладнання видаються подорожні листи, які є нарядом на виконання роботи;
- 6) контроль за технічним станом автосамоскидів, дотриманням правил дорожнього руху забезпечується посадовими особами автогосподарства організації. При випуску на лінію та повернення в гараж забезпечується передрейсовий та післярейсовий контроль водіями і посадовими особами технічного стану автотранспортних засобів, в порядку та в обсягах, затверджених технічним керівником організації;
- 7) кабіна автосамоскиду перекрита спеціальним захисним козирком, які забезпечують безпеку водія при навантаженні. При відсутності захисного козирка водій автомобіля виходить на час завантаження з кабіни і знаходиться за межами максимального радіуса дії ковша навантажувача;
- 8) у всіх випадках при русі автомобіля заднім ходом подається звуковий сигнал.

Пересування людей по території ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» допускається по спеціально влаштованим пішохідними доріжками або по узбіччях автодоріг назустріч напрямку руху автотранспорту. З маршрутами пересування повинні бути ознайомлені всі працюючі в ньому під розпис. Маршрут пересування людей затверджується головним інженером шахти об'єкта.

У темний час доби пішохідні доріжки і переходи через залізничні колії та автодороги освітлені.

Для сполучення між уступами об'єкта відкритих гірських робіт влаштовані міцні сходи з двосторонніми поручнями і нахилом не більше 60 град. Ухили автодоріг не більше 20 град.

У місцях проходу і проїзду під стрічковими конвеєрами встановлюються захисні полки для запобігання людей від можливого ураження падаючими зі стрічки кусками матеріалу, що транспортується.

При пересуванні персоналу необхідно дотримуватися наступних правил:

- 1) перетинати дорожню частину по пішохідних переходах, а при їх відсутності – на перехрестях по лінії тротуарів або узбіч;
- 2) не заходить за огорожу рухомих і обертових частин машин і механізмів;
- 3) при знаходженні в цеху забороняється: стояти, проходити під вантажами, перебувати поблизу складованих вантажів, торкатися до електропроводів; заходити в місця підвищеної небезпеки;
- 4) пересуватися з уступу на уступ за встановленими сходових маршах, дотримуючись за поручні;
- 5) пропускаючи навантажений автотранспорт відходити від нього на відстань не менше 4 м.

Охорона праці – це необхідна міра для ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр», задля збереження здоров'я та життя працівників в особливих умовах роботи в кар'єрі. Лише дотримання правил з охорони праці в таких умовах забезпечує безпечний виробничий процес.

4.2 Методи аналізу виробничого травматизму і професійної захворюваності

Аналіз нещасних випадків на виробництві – це дослідження і розподіл нещасних випадків на виробництві за видами виробництв, травмуючим факторів і причин їх виникнення з метою виявлення загальних тенденцій і прийняття попереджувальних заходів.

Для аналізу і профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності важливе значення має класифікація їх причин.

Причини нещасних випадків на виробництві умовно можна розділити на організаційні, технологічні, санітарно-гігієнічні та психофізіологічні.

Організаційні причини включають низький рівень освіти, професійної підготовки працівника, відсутність достатнього досвіду і навичок в роботі, нехтування вимогами безпеки, недисциплінованість, безвідповідальність (порушення інструкцій, технічних вказівок, правил експлуатації тощо).

Технологічні причини – це низький технічний рівень обладнання та технологій, невідповідність їх характеристик стандартам, несправність обладнання і порушення технологічних процесів, низький рівень ефективності захисних заходів, несправність засобів захисту і пристосувань.

Санітарно-гігієнічні причини включають невідповідність вимогам санітарних норм (правил, стандартів), характеристик виробничого середовища (освітлення, мікроклімат, шуми, вібрація, різні випромінювання і т.п.). Ці причини сприяють швидшому зниженню працездатності, ведуть до стомлення і як наслідок – порушення координації руху, зниження уваги і підвищенню ймовірності травмування.

Психофізіологічні причини – це фізичні та нервово-психічні перевантаження, стан втоми і інші психічні стани, що виникають в результаті зовнішніх впливів і сприяють стомлення.

Зазвичай технічні причини складають приблизно 50% від усіх нещасних випадків, організаційні – близько 25%, санітарно-гігієнічні та психофізіологічні-приблизно 10-12%.

Основними завданнями аналізу травматизму є виявлення причин і повторюваності нещасних випадків; встановлення найбільш небезпечних видів робіт; визначення факторів, що впливають на нещасні випадки тощо.

При аналізі причин виробничого травматизму можуть використовуватися різні методи, засновані на матеріалах статистики (власне статистичний, груповий, топографічний, економічний і ін.), і методи, засновані на результатах технічного обстеження (лабораторний (або технічний), монографічний та ін.).

Статистичний метод заснований на вивченні причин травматизму за певний період часу. Цей метод дозволяє визначити динаміку травматизму, виявити закономірності і зв'язки між обставинами і причинами виникнення нещасних випадків.

Для оцінки рівня травматизму використовуються відносні статистичні показники (коефіцієнти) частоти, тяжкості і коефіцієнт загального травматизму на підприємстві.

Коефіцієнт частоти травматизму визначається числом нещасних випадків, що припадають на 1000 працюючих за певний календарний період (рік, квартал):

$$K_{\text{ч}} = \frac{N \times 1000}{\text{Ч}} \quad (4.1)$$

де N – кількість нещасних випадків;

Ч – середньооблікова чисельність працівників.

Коефіцієнт тяжкості травматизму характеризує середню тривалість непрацездатності, що припадає на один нещасний випадок і розраховується:

$$K_{\text{т}} = \frac{Д}{N} \quad (4.2)$$

де $Д$ – сума днів непрацездатності по всіх нещасних випадках.

Коефіцієнт виробничих витрат визначається за формулою:

$$K_{\text{в}} = \frac{K_{\text{ч}}}{K_{\text{т}}} \quad (4.3)$$

У 2020 році ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» сталося 2 нещасних випадки, середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу 250 осіб, загальною кількістю непрацездатних днів – 14.

$$K_{\text{ч}} = \frac{2 \times 1000}{250} = 8$$

$$K_{\text{т}} = \frac{14}{2} = 7$$

$$K_{\text{в}} = \frac{8}{7} = 1,14$$

Груповий метод аналізу дозволяє розподілити нещасні випадки за видами робіт, небезпечних і шкідливих виробничих факторів, відомостями про постраждалих (вік, стать, стаж роботи і т.п.), даними про час події (місяць, день, зміна, годину робочого дня).

Топографічний метод полягає у вивченні причин нещасних випадків за місцем їх пригоди на підприємстві.

Економічний метод полягає у визначенні втрат, викликаних виробничим травматизмом, і в оцінці соціально-економічної ефективності заходів щодо попередження нещасних випадків.

Монографічний метод вивчення травматизму полягає в детальному дослідженні всього комплексу умов праці, де стався нещасний випадок, а саме технологічного процесу, робочого місця, обладнання, засобів захисту та ін. При цьому широко застосовуються технічні (лабораторні) способи і засоби дослідження. Дозволяє виявити не тільки справжні причини відбулися нещасних випадків, але і причини, які можуть привести до травматизму, тобто прогнозувати рівень травматизму на тому чи іншому виробництві.

ВИСНОВКИ

У процесі становлення ринкових відносин в Україні всі ланки фінансової системи опинилися у глибокій кризі. Такий стан економіки є загрозою для багатьох підприємств, а саме загрозою банкрутства. Треба вірно визначати процедуру виведення одних вітчизняних підприємств з фінансової кризи та ефективного застосування ліквідаційних процедур до інших. Розглядати питання ліквідації підприємств, що до яких порушена справа про банкрутство, слід досить виважено, оскільки серед них можуть бути стратегічні і містоутворюючі підприємства, які ліквідовувати просто небезпечно. Тому у законодавстві жорсткіші правила стосовно підприємств боржників слід запроваджувати, коли закінчатися приватизаційні процеси в Україні, зосередивши увагу зокрема на тих підприємствах, які забезпечують належний механізм захисту прав кредиторів.

Бюджетна система повинна стати визначальною формою відносин, які реалізують фінансові цілі держави у поєднанні з цілями підприємств та населення. Головним пріоритетним напрямком бюджетної політики на найближчу перспективу повинно стати фінансове оздоровлення підприємств реального сектора шляхом створення сприятливих макроекономічних умов і проведення зваженої податкової реформи.

Діагностика ймовірності банкрутства є найбільш наглядним показником, який характеризує фінансову спроможність підприємства. Науковці пропонують різні моделі діагностики ймовірності банкрутства, серед них: модель Альтмана, Спрінгейта, Ліса та Таффлера, показник Конана і Гольдера тощо.

У кваліфікаційній бакалаврській роботі було здійснено оцінку фінансового стану ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» за 2018-2020 роки та діагностику ризику настання банкрутства підприємства. Так, результати аналізу свідчать про те, що фінансовий стан ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» є нестабільним. Більшість розрахованих фінансових показників мають

тенденцію до зниження. За аналізований період платоспроможність підприємства знизилася. Підприємство не здатне вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром, так як забезпеченість обіговими коштами є недостатньою. На погіршення фінансового стану вплинула велика кількість факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Серед них: проблеми в управлінській та організаційній сфері підприємства, неефективна політика управління дебіторською заборгованістю, фінансова нестабільність економіки, пандемія COVID-19 та карантинні заходи, які вплинули на діяльність усіх стейкхолдерів підприємства.

Здійснена діагностика ризику настання банкрутства за моделлю Альтмана та Спрінгейта. Розрахунки показали наступне. За моделлю Альтмана ймовірність банкрутства ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» є низькою, адже значення показника Z у 2020 році становило 6,57. За моделлю Спрінгейта ймовірність настання банкрутства досліджуваного підприємства також є мінімальною, у 2020 році ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» знаходилося в «зеленій зоні», значення показника Z становило 4,24. Незважаючи на те, що ризик імовірності банкрутства підприємства є мінімальним ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр» необхідно постійно впроваджувати заходи, які б забезпечили стабільну роботу підприємства і не допустили виникнення кризових ситуацій.

Виходячи із вищезазначеного у третьому розділі кваліфікаційної бакалаврської роботи надано пропозиції щодо удосконалення механізму запобігання банкрутству ПрАТ «Микитівський гранітний кар'єр».

Так, здійснено порівняльний аналіз закордонних та вітчизняної систем регулювання банкрутства, розроблено комплекс заходів щодо попередження банкрутства підприємства. У результаті запропонованих заходів у підприємства з'явиться можливість попереджати виникнення кризових ситуацій у діяльності, ефективніше функціонувати у мінливих ринкових умовах, використовувати наявний потенціал, примножувати його та утримувати стійке фінансове становище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 № 2343-ХІІ [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
2. Бабич Л.М. Актуальні проблеми удосконалення організаційно-методичного механізму запобігання банкрутству на підприємстві//Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №4(22). - с.71-75.
3. Банкрутство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://3222.ua/direction/16>
4. Беляева С. Г., Кошкина В. И. Теория и практика антикризисного управления М.: ЮНИТИ, 1996. С. 21.
5. Бороненкова С.А. Анализ финансовых результатов деятельности организации: Учебное пособие. – Екатеринбург: Издательство УрГэУ, 2006 г. – 120 с.
6. Вінник О. М. Господарське право: Навч. посібник. - 2-е вид., змін, та допов. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. - 766 с.
7. Голуб Г.Г. Оцінка ліквідаційного балансу банку// Фінанси України.- 2018. - 5(90).- С. 133-140.
8. Голощапов Н.А. Словарь-справочник аудитора. Москва: Экзамен, 2016.- 384 с.
9. Господарське право України: Навч. посібник. - 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Юрінком Інтер, 2017. – 384 с.
10. Диденко В. О поняттях «несостоятельность» и «банкротство» // Адвокат. - 2019. - № 6. - С.-31.
11. Досудова санація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icbusiness.com.ua/portal/index.html?id=2137>

12. Законодавство України з питань банкрутства суб'єктів господарювання. Збірник законодавчих та нормативних актів / Упорядник Камлик МІ. - К.: Атіка, 2003. - 352 с.
13. Зубовський В.М. Економіка підприємств- Київ, 2020.- 64 с;
14. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: навч. посібник. - К. : Знання, 2018. - 679 с. 28.
15. Колб Б. Административная ответственность за банкротство // Законность. - 2015. - № 12. - С. 26-27.
16. Логутова Т.Г, Нагаєвський Д.І. Економічна безпека підприємства: сутність, завдання та методи забезпечення [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/730/37.1.pdf?sequence=1>
17. Мараховська К. А. Особливості використання зарубіжного досвіду стратегічного планування на українських підприємствах / К. А. Мараховська, Т. О. Мараховська // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2015. - Вип. 4. - С. 93-97. - [Електрон. ресурс].- Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2013_4_16.
18. Мирова угода у справі про банкрутство . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/law/9513/>
19. Міщенко С.П. Концептуальні аспекти економічної безпеки підприємств у ринковій економіці // Маркетинг і менеджмент інновацій.- 2019. - № 2 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2011_2_190_195.pdf
20. Несинова С.В. Правове регулювання банкрутства . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/59560-tema-36-pravoveregulyuvannya-bankrutstva.html>
21. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник, 2-ге вид., перероб. та доп.-К.:КНЕУ, 2017.-384с.
22. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: підручник.-вид.2-ге, перероб. та доп.-К.:КНЕУ, 2019,-528с.

23. Пронін К.Н. Методика визначення ймовірності банкрутства підприємств// Актуальні проблеми економіки. - 2014.- №7(25).- С.56-62.
24. Права та обов'язки арбітражного керуючого. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-reporter.com/novosti/143012>
25. Рябцева Я. Г. Правовий статус арбітражного керуючого: Автореф. дис. канд. юрид. наук / Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Я. Г. Рябцева. — К., 2019. — 14 с.
26. Сабліна Н. В. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду здійснення кредитних операцій банку / Н.В. Сабліна, В.В. Кривеженко // Бізнес - Інформ. – 2017.– №7.– С. 136–138.
27. Слюсар Т.О. Аналіз фінансового стану майбутніх банкрутів// Вісник НБУ(2 прим.). – 2011.- №2. – С. 8-15.
28. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. Посіб.-К.:КНЕУ, 2010. – 412с.
29. Тріска Н.І., Зав'ялець Г.В. Судова та досудова санація підприємств. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Economics/52935.doc.htm
30. Троц І.В. Стратегічні напрями вирішення проблеми банкрутства на підприємстві/ І.В. Троц // Вісник Хмельницького національного університету. – 2019. - №6, Т.1 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.sciencecommunity.org/uk/system/files/Trots_2011.pdf
31. Філатов В.А. Розпорядження майном боржника. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://filatov.kiev.ua/uk/arbitrazhnyi/rozporyadzhe>
32. Філатов В.А. Санація боржника (відновлення платоспроможності). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://filatov.kiev.ua/uk/arbitrazhnyi/sanaciya_borzhnikavidnovlennya_platospro_mozhnost.
33. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Методика фінансового аналізу. – М.: ИНФРА-М, 2015. – 176с.